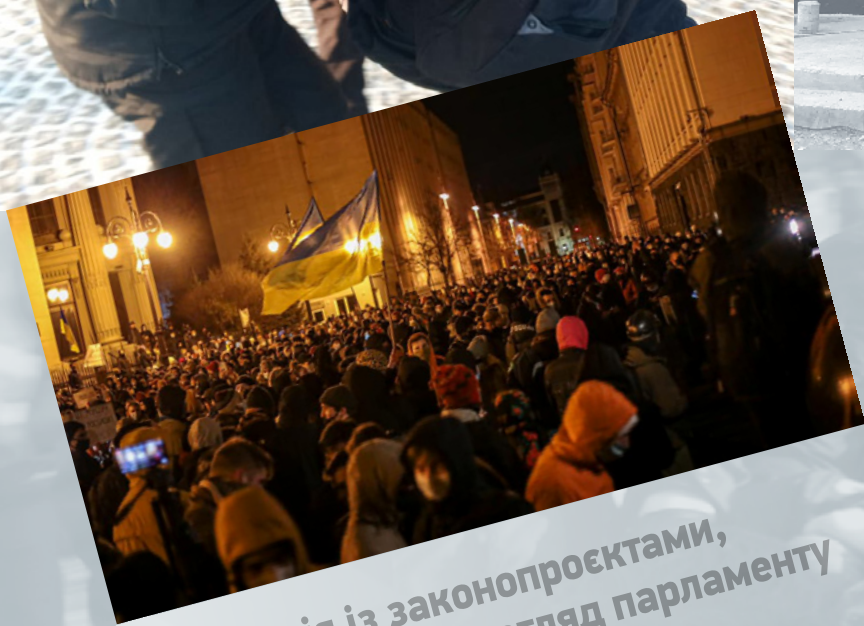

Ситуація із законопроєктами,
внесеними на розгляд парламенту
у 2020 році

Законопроєкт про заборону «пропаганди гомосексуалізму чи трансґендеризму»

2 лютого 2021 року був знятий з розгляду ВР проєкт закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду гомосексуалізму чи трансґендеризму (№3917 від 22.07.2020). Авторі — Георгій Мазурашу, Олена Лис, члени фракції політичної партії «Слуга народу».

Він пропонував внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, ухваливши статтю 180.2 новий склад адміністративного правопорушення «Пропаганда гомосексуалізму або трансґендеризму, що може негативно вплинути на фізичне чи психічне здоров'я, моральний чи духовний стан та розвиток людини із накладенням штрафів у розмірі до восьми тисяч гривень або неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У разі ухвалення подібна ініціатива стала б суттєвим викликом для роботи правозахисних організацій в Україні, зокрема тих, які працюють над захистом прав ЛГБТК-спільноти та утвердженням гендерної рівності.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ «РУЙНУВАННЯ СІМ'Ї»

Також ще в минулому році, 1 вересня 2020 року, було знято з розгляду ВР проєкт закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічні заклики та / або пропаганду відмови від народження дітей, руйнування інституту сім'ї, позашлюбних і протиприродних стосунків вірослужки та ін.) (№3316-1 від 24.04.2020). Автор — Олег Волошин, член фракції політичної партії «Слуга народу».

Фактично документ копіював зареєстрований раніше проєкт закону №3216 щодо криміналізації пропаганди гомосексуалізму та трансґендеризму, який пропонував внести зміни до Кримінального кодексу України, зокрема статтю 152, що вносила за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (СОГІ), що вносила за ознакою СОГІ. Автор — Волошин Олександр Іванович (фракція «Слуга народу»). Утім замість мотиву кримінального кодексу мотивом «нетерпимості до інституту сім'ї чи сімейних цінностей», який вноси його до обставин, що обтяжують покарання.

Цей законопроєкт, який вносило до розгляду Верховної Ради України, передбачав посилення права на свободу переконань, на їх поширення інформацію та становив загрозу для правозахисних організацій, які працюють над проблематикою недискримінації, дотримання

АКТИВІЗМ 2021:
МОНІТОРИНГОВА ДОПОВІДЬ
ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАНЬ
АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СІЧЕНЬ–БЕРЕЗЕНЬ 2021 РОКУ

Активізм 2021: моніторингова доповідь щодо переслідувань активістів і правозахисників на підконтрольній уряду території України (січень–березень 2021 року) / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін. – Київ: ZMINA, 2021. – 56 с.

Доповідь підготовлена Центром прав людини ZMINA в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні» в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

За допомогу в підготовці цієї моніторингової доповіді ми щиро вдячні Єлизаветі Сокурєнко, журналістці видання ZMINA.

Погляди авторів доповіді не відображають офіційної позиції Європейського Союзу.

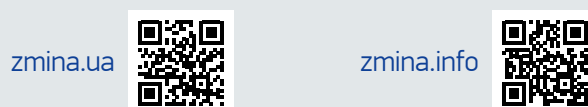

Фото на обкладинці: Анастасія Москвичова, ZMINA; Наталія Оніпко, БФ «Запорука»; Поліна Вернигор; Станіслав Юрченко, «Грати».

Центр прав людини ZMINA працює у сфері захисту свободи слова, свободи пересування, протидії дискримінації, попередження тортур і жорстокого поводження, боротьби з безкарністю, підтримки правозахисників і громадських активістів на території України, включно з окупованим Кримом, а також захисту прав осіб, які потерпіли внаслідок збройного конфлікту. Організація проводить інформаційні кампанії, освітні програми, працює над моніторингом і документуванням випадків порушень прав людини, готує дослідження, аналітику й домагається змін завдяки національній та міжнародній адвокації.

Ця публікація може містити натуралістичні описи інцидентів чи постраждалих від нападів і переслідувань, що можуть шокувати, вразити або схвилювати деяких читачів.

Детальніше про Центр прав людини ZMINA та його діяльність:

Контакти для зауважень і пропозицій
Електронна пошта: ly@humanrights.org.ua

ЗМІСТ

ВСТУП	4
СИТУАЦІЯ І ТРЕНДИ	5
Загальна ситуація щодо переслідування правозахисників і громадських активістів на підконтрольній уряду України території в першому кварталі 2021 року.....	5
Загрози законодавчого обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань	7
Незаконні дії поліції під час мирних зібрань 19 січня і 23 лютого 2021 року	12
Розслідування та судовий розгляд резонансних справ стосовно громадських активістів.....	14
• Справи Сергія Стерненка.....	15
• Справа Романа Ратушного.....	17
• Справа Катерини Гандзюк	18
• Справа Ірини Ноздровської	20
СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІНЦИДЕНТІВ	21

ВСТУП

Команда Центру прав людини ZMINA рада представити моніторингову доповідь щодо тиску й переслідування активістів у першому кварталі 2021 року, що підготовлена в рамках проєкту «Підвищення ролі та захисту правозахисників в Україні». Цей проєкт ZMINA реалізує в партнерстві з Нідерландським Гельсінським комітетом за фінансової підтримки Європейського Союзу.

Мета цього звіту – оцінка ситуації щодо загроз свободі об'єднань та асоціацій в Україні, випадків переслідування й тиску на правозахисників та громадських активістів на підконтрольних уряду України територіях, що відбулися протягом січня–березня 2021 року, а також нововиявлених у цей час обставин у справах щодо подібних інцидентів у минулі періоди.

Загальна методологія моніторингу ґрунтувалася на напрацюваннях з моніторингу й документування, що схвалені Коаліцією на захист громадянського суспільства¹, а також на оновленій методології моніторингу й аналізу, що використовувалася під час укладання аналітичної доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році»².

Зважаючи на існування гострої потреби захисту суб'єктів громадянського суспільства, виявлення прогалин у законодавстві та діяльності органів правопорядку, основним призначенням цього звіту є надання повної та актуальної інформації про ситуації з переслідуванням і тиском на правозахисників та громадських активістів представникам влади, медіа, міжнародних місій, партнерам та широкому загалу.

У контексті децентралізації, мобілізації зусиль у солідарній боротьбі з наслідками пандемії COVID-19, соціально-економічних пертурбацій тема переслідування активістів і правозахисників, а також безкарності за такі переслідування набуває посиленої актуальності для просування й відстоювання стандартів прав людини, пильнування за виконанням державою власних зобов'язань і захисту суспільних інтересів.

Сподіваємося, що інформація, описана в доповіді, буде корисною для аналізу й висновків про безпековий клімат для правозахисників і громадських активістів протягом зазначеного періоду.

¹ Методологія документування Коаліції на захист громадянського суспільства / Сайт Коаліції, 20.11.2018: <http://cs-coalition.org/ua/dokumenty/metodolohiia-dokumentuvannia>

² Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – 144 с.: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/02/stateofhumanrightsdefenders2020_reportua_web-final.pdf

СИТУАЦІЯ І ТРЕНДИ

ЗАГАЛЬНА СИТУАЦІЯ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ПРАВОЗАХИСНИКІВ І ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ НА ПІДКОНТРОЛЬНІЙ УРЯДУ УКРАЇНИ ТЕРИТОРІЇ В ПЕРШОМУ КВАРТАЛІ 2021 РОКУ

Загалом за перші три місяці 2021 року Центр прав людини ZMINA зафіксував 30 інцидентів переслідування за громадську діяльність на підконтрольній Україні території. При цьому ми констатуємо певне погіршення ситуації в порівнянні з попереднім роком, коли за аналогічний період моніторингу було зафіксовано 26 випадків.

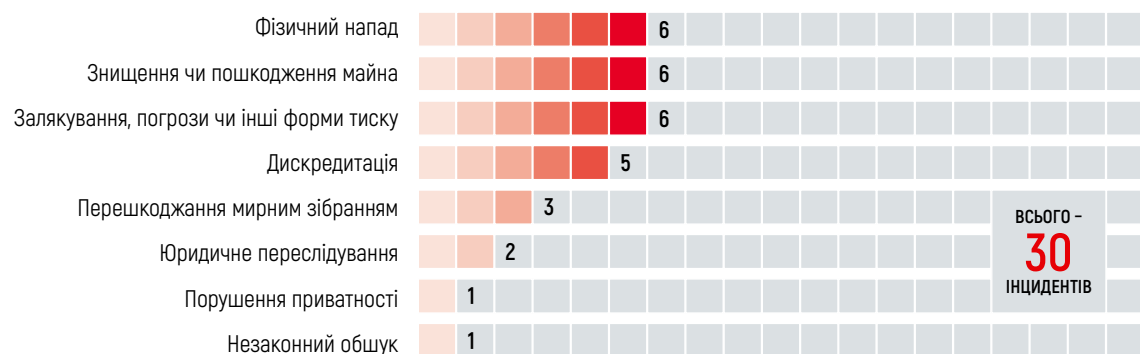
■ МІСЯЦІ

Серед цьогорічних інцидентів найбільш поширеними були фізичні напади, випадки знищення або пошкодження майна активістів і спроби залякування (по 6). Окрім того, зафіксовано 5 випадків дискредитації, 3 спроби перешкоджання мирним зібранням, 2 інциденти, що мають ознаки юридичного переслідування, а також по одному випадку, що мають ознаки порушення приватності та обшуку без законних підстав.

Варто зазначити, що в багатьох випадках йшлося про декілька видів переслідування одночасно, наприклад, коли напад передували погрози. Тоді для статистики враховувався той вид переслідування, що видавався найбільш значущим для конкретного випадку.

■ ВИД ПЕРЕСЛІДУВАННЯ

Найбільшу кількість інцидентів зафіксовано в Києві (14). На другому місці – Харківська область (3), на третьому – Одещина й Полтавщина (по 2). По одному випадку переслідування задокументовано в Київській, Миколаївській, Львівській, Житомирській, Рівненській, Херсонській, Дніпропетровській, Луганській та Донецькій областях.

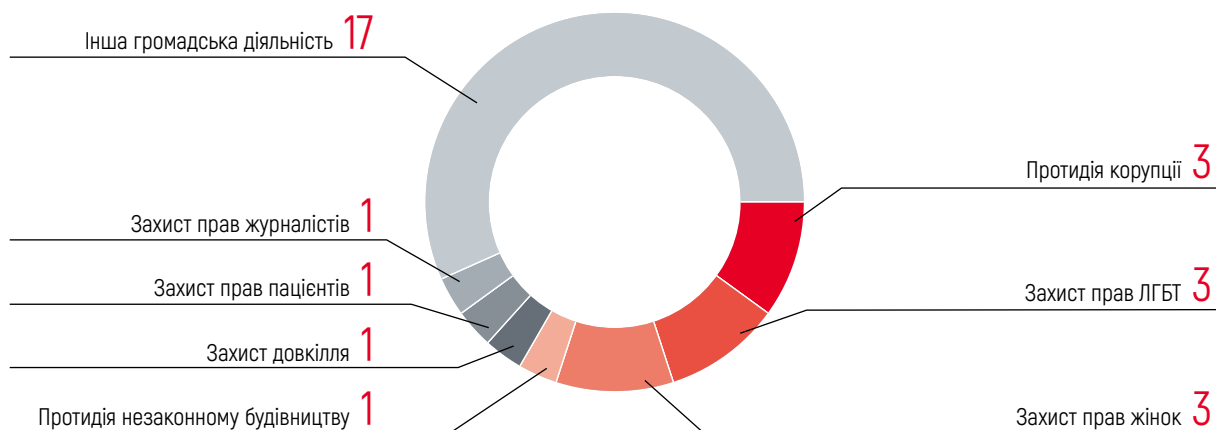
■ РЕГІОНИ

Цього разу складно визначити один вид діяльності активістів серед тих, які можна однозначно ідентифікувати за методологією цього дослідження, як найбільш ризикований: ZMINA зафіксувала по три випадки, коли переслідувань зазнавали за антикорупційну діяльність, захист прав ЛГБТІК та захист прав жінок.

По одному інциденту стосувались активістів, які виступають проти незаконного будівництва, займаються захистом довкілля, підтримкою та захистом прав пацієнтів і захистом прав журналістів.

■ ВИД ДІЯЛЬНОСТІ

Варто звернути увагу, що деякі із зафіксованих цього року випадків можна вважати продовженням минулорічного переслідування, щодо якого не було належної реакції органів правопорядку.

Як приклад можна назвати підпал у Києві на будівництві центру «Дача» для дітей, які лікуються від онкологічних захворювань (див. розділ «Опис інцидентів»): у 2020 році ZMINA зафіксувала випадок псування замків у цьому центрі, але заяву про цей злочин керівниці фонду, яка займається будівництвом, у поліції зафіксували й розглянули як звернення громадян.

Окрім того, у Миколаєві з минулого року триває кампанія із залякування Асоціації ЛГБТ «Ліга», активісти якої з грудня 2020 року періодично отримують листи з погрозами: поліція почала відповідні провадження, але в цих справах досі немає підозрюваних, тож спроби залякування не припиняються.

Актуальними станом на перший квартал року залишаються і цифрові загрози громадським активістам і журналістам: «Лабораторія цифрової безпеки», що проводить свій моніторинг таких інцидентів та надає постраждалим допомогу, зафіксувала 25 окремих інцидентів за перші три місяці 2021 року: 6 – у січні; 12 – у лютому та 7 – у березні.

Мова йде про фішинг (10 випадків, серед яких один масовий був здійснений через телеграм – у січні), підбирання, скидання або повторне використання пароля облікових записів (7), перехоплення смс (3), злам сайту (2), блокування контенту або тимчасове блокування облікових записів у соцмережах (телеграм) тощо.

ЗАГРОЗИ ЗАКОНОДАВЧОГО ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ АСОЦІАЦІЙ І МИРНИХ ЗІБРАНЬ

СИТУАЦІЯ ІЗ ЗАКОНОПРОЄКТАМИ, ВНЕСЕНИМИ НА РОЗГЛЯД ПАРЛАМЕНТУ В 2020 РОЦІ

Упродовж 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано **13 законопроєктів**, що є загрозливими для громадянського суспільства, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини, спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціацій і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів чи підтримку гомофобних ідей. Зо-

крема, йдеться про такі законопроєкти: **№№ 3059, 3059-1, 3059-2, 3059-3, 3193-1, 3291, 3326, 3564, 3572, 3916, 3917, 3936 і 4375**, внесені народними депутатами від трьох політичних фракцій – «Слуга народу», «Опозиційна платформа – За життя», ВО «Батьківщина», а також **Кабінетом Міністрів України**.

Низка положень цих законопроєктів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки прирівнюють адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, запроваджують «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, передбачають надмірну й невиправдану фінансову звітність для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «ґендер» із законодавства й забороняють «пропаганду трансґендеризму й гомосексуалізму», надають можливість поліції застосовувати електрошокери під час адміністративного затримання учасників мирних зібрань тощо.

Більшість із цих законопроєктів не були розроблені винятково для врегулювання різних аспектів життєдіяльності громадянського суспільства, а стосуються інших сфер (наприклад, законопроєкти щодо особливостей формування наглядових рад державних підприємств). Однак деякі положення цих документів, у разі їх прийняття, прямо чи опосередковано вплинуть на діяльність громадських організацій та громадянські права і свободи загалом. Крім того, ча-

стина подібних ініціатив синхронізувалися з дискредитаційною кампанією проти «соросят» і антизахідною риторикою, яку розгортали деякі політичні сили.

Протягом 2020 року відбулися наступні зміни у плані розгляду чи іншого руху щодо зазначених проєктів законів.

ЗАКОНОПРОЄКТИ ПРО ЛОБІЗМ

3 березня 2021 року Комітет з правової політики Верховної Ради України визнав³ такими, що не відповідають Конституції, чотири законопроєкти про лобізм. Три з чотирьох указаних законопроєктів безпосередньо стосувалися громадянського суспільства і прирівнювали адвокаційну діяльність громадських організацій до комерційного лобізму, а саме:

- Проєкт Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні (**№ 3059** від 11.02.2020). Автори: **Юлія Тимошенко**, голова депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»; **Сергій Власенко**, член депутатської фракції політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина».
- Проєкт Закону про лобізм (**№ 3059-1** від 28.02.2020). Автори: **Олександр Дубінський** та **Ольга Василевська-Смаглюк**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
- Проєкт Закону про лобістську діяльність (**№ 3059-3** від 03.03.2020). Автори: **Денис Монастирський** та **Павло Фролов**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

Напередодні їх також обговорили на підкомітеті з питань політичної реформи та конституційного права за участю представників громадськості.

За словами заступниці голови Комітету, голови підкомітету з питань політичної реформи та конституційного права Комітету Верховної Ради України з питань правової політики Ольги Совгирі (фракція «Слуга народу»), основна проблема полягає в тому, що лобіювання в запропонованих редакціях часто змішується із суміжними поняттями участі громадськості в управлінні державними справами та справами місцевого значення.

Під час обговорення документів на засіданні Комітету з питань правової політики був присутній лише один з авторів згаданих законопроєктів – депутат Сергій Власенко (фракція «Батьківщина»). Він відстоював думку про те, що законодавчо регулювати лобістську діяльність в Україні вкрай необхідно вже зараз. Власенко заявив, що «активізм в Україні став професією, що перебуває поза зоною контролю держави», і категорично не погодився з тим, що його законопроєкт є неконституційним.

Натомість присутні на засіданні комітету представники громадських організацій (Реанімаційний пакет реформ, Український незалежний центр політичних досліджень, Центр прав людини ZMINA, Громадянська мережа ОПОРА, ICAP-Єднання) наголошували, що таке регулювання поставить під загрозу існування певних демократичних інститутів в Україні й стане на заваді реалізації конституційних прав громадян.

Перед цим 23 лютого 2021 року низка громадських організацій закликала⁴ депутатів відхилити згадані законопроєкти. Зокрема, йшлося про те, що закладені в них підходи становлять

³ Засідання Комітету з питань правової політики 3 березня 2021 року / YouTube, 03.03.2021: <https://www.youtube.com/watch?v=l7S4eh53kvc>

⁴ Заява щодо законопроєктів про лобізм в Україні / ZMINA, 23.02.2021: <https://zmina.ua/statements/zayava-shhodo-zakonoprojektiv-pro-lobizm-v-ukrayini/>

загрозу обмеження прав громадян та організацій громадянського суспільства для здійснення і захисту своїх прав і свобод, задоволення своїх громадянських, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, а також права на участь у виробленні рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Після обговорення члени Комітету ВР з питань правової політики більшістю голосів визнали⁵ всі запропоновані до розгляду документи такими, що суперечать положенням Конституції України, й рекомендували голові парламенту повернути їх суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

31 березня 2021 року проєкт закону № 3059 був наданий авторам на заміну, а три альтернативні законопроєкти (№№ 3059-1, 3059-2, 3059-3) 17 березня повернуті суб'єктам законодавчої ініціативи.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ЗАБОРОНУ «ПРОПАГАНДИ ГОМОСЕКСУАЛІЗМУ ЧИ ТРАНСГЕНДЕРИЗМУ»

2 лютого 2021 року був знятий з розгляду ВР проєкт закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду гомосексуалізму та трансгендеризму (**№ 3917** від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу, Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

Він пропонував внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, установивши статтею 180.2 новий склад адміністративного правопорушення «Пропаганда гомосексуалізму або трансгендеризму, що може негативно вплинути на фізичне чи психічне здоров'я, моральний чи духовний стан та розвиток людини» із накладенням штрафів у розмірі до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У разі ухвалення подібна ініціатива стала б суттєвим викликом для роботи правозахисних організацій в Україні, зокрема тих, які працюють над захистом прав ЛГБТІК-спільноти й утвердження гендерної рівності.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ «РУЙНУВАННЯ СІМ'Ї»

Ще в минулому році, 1 вересня 2020 року, також було знято з розгляду ВР проєкт закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічні заклики та / або пропаганду відмови від народження дітей, руйнування інституту сім'ї, позашлюбних і протиприродних статевих відносин та розпусти) (**№ 3316-1** від 24.04.2020). Автор – **Олег Волошин**, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».

Фактично документ копіював зареєстрований раніше проєкт закону № 3316 щодо криміналізації злочинів ненависті за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (СОГІ), що внесла на розгляд депутатка Ольга Василевська-Смаглюк із фракції «Слуга народу». Утім замість мотиву ненависті за ознакою СОГІ у своєму законопроєкті О. Волошин пропонує доповнити низку статей Кримінального кодексу мотивом «нетерпимості до інституту сім'ї чи сімейних цінностей», а також внести його до обставин, що обтяжують покарання.

Цей законопроєкт установлював неконституційні обмеження права на свободу переконань, на їх вільне виявлення, на свободу шукати, одержувати й поширювати інформацію та становив

⁵ Див. детальніше: Депутати визнали неконституційними законопроєкти про лобізм, які критикувала громадськість / ZMINA, 04.03.2021: <https://zmina.info/news/komitet-z-pravovoyi-polityky-rady-vyznav-zakonoprojekty-pro-lobizm-takymy-shho-ne-vidpovidayut-konstytuciyi/>

загрозу для правозахисних організацій, що працюють над проблематикою недискримінації, дотримання прав жінок та ЛГБТ.

Таким чином, із 13 зареєстрованих у 2020 році законопроектів, що становлять загрозу свободі об'єднань та мирних зібрань і діяльності громадянського суспільства в Україні, на розгляді парламенту залишилося 8, а саме:

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України (**№ 3193-1** від 17.03.2020). Автори: **Андрій Деркач**, позафракційний; **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
2. Проект Закону про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів (**№ 3291** від 30.03.2020). Автор – **Сергій Демченко**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
3. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави) (**№ 3326** від 13.04.2020). Автор – **Федір Христенко**, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) (**№ 3564** від 29.05.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави (**№ 3572** від 02.06.2020). Автор – **Вадим Рабінович**, співголова депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».
6. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства (**№ 3916** від 22.07.2020). Автори – **Георгій Мазурашу**, **Олена Лис**, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань щодо дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та верховенства права закону (**№ 3936** від 27.07.2020). Автор – **Олександр Дубінський**, член депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».
8. Проект Закону про внесення змін до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» (**№ 4375** від 13.11.2020). Ініціатор – **Денис Шмигаль**, **Кабінет Міністрів України**.

Стислий аналіз указаних законопроектів та їхніх загроз для громадянського суспільства міститься в доповіді «Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році»⁶.

Нижче також наводимо стислий аналіз законопроекту про внесення змін до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію», що не був включений до минулої доповіді.

⁶ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – 144 с.: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2021/02/stateofhumanrightsdefenders2020_reportua_web-final.pdf

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦІЄЮ ЕЛЕКТРОШОКЕРІВ

13 листопада 2020 року **Кабінет Міністрів України** вніс до Верховної Ради проєкт Закону **№ 4375** про внесення змін до статті 45 Закону України «Про Національну поліцію», розроблений з метою законодавчого врегулювання застосування поліцейськими електрошокових пристроїв (далі – ЕШП) контактної та контактнo-дистанційної дії шляхом розширення переліку підстав, що дозволяють поліцейському під час виконання повноважень застосовувати спеціальні засоби у вигляді ЕШП.

Відповідно до положень законопроєкту електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії зможуть застосовуватися поліцейським, зокрема для затримання особи, яка вчинила адміністративне або кримінальне правопорушення і чинить при цьому фізичну протидію поліцейському.

Попри позитив від розширення списку спеціальних засобів у поліції, що дозволяє зменшити ймовірність застосування вогнепальної зброї, введення електрошокерів і відповідні законодавчі зміни становлять низку ризиків для захисту прав та свобод людини в Україні, особливо – у контексті свободи мирних зібрань.

Проти цього законопроєкту виступили⁷ 10 правозахисних організацій, зокрема ZMINA, які зазначили, що надання можливості застосування цього спецзасобу під час адміністративного затримання є непропорційним і таким, що перевищуватиме повноваження поліцейського, а тому становить невідправдані ризики для порушення прав людини. Правозахисні організації звертають увагу, що Європейський комітет із запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК) ще в 2010 році підготував спеціальну доповідь щодо електрошокової зброї. КЗК вважає, що використання електрошокової зброї повинне здійснюватися з дотриманням принципів необхідності, субсидіарності, пропорційності, попередження (коли це можливо) та обережності. Правоохоронці, за висновками комітету, мають застосовувати такі засоби тільки тоді, коли зіштовхуються з насильством або загрозою насильства такого рівня, що вони мають застосувати силу, щоб захистити себе або інших. Якщо електрошокова зброя частіше використовуватиметься у випадках чинення спротиву під час затримань, це може мати дуже негативний вплив на ставлення громадськості до працівників правоохоронних органів.

12 січня 2021 року Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України висловило зауваження до поданого законопроєкту, з висновками якого погоджуються автори цієї доповіді щодо того, що, по-перше, відповідно до приписів ч. 1 ст. 62 Конституції України, особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Отже, використання в редакції проєкту мовної конструкції «особа, яка вчинила...» суперечить конституційному принципу презумпції невинуватості. По-друге, не кожне адміністративне або кримінальне правопорушення може стати підставою для затримання особи поліцейським. Адміністративне затримання або затримання особи в порядку кримінального провадження є виключним запобіжним заходом, порядок застосування якого суворо регламентований Кодексом України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та Кримінальним процесуальним кодексом України відповідно. По-третє, оскільки згідно з п. 1 ч. 2 ст. 262 КУпАП порушення порядку організації та проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій належить до переліку адміністративних правопорушень, при вчиненні яких може проводитись адміністративне затри-

⁷ Використання електрошокерів поліцією становить ризики для захисту прав і свобод – правозахисники / ZMINA, 17.03.2021: <https://zmina.ua/statements/vykorystannya-elektroshokeriv-politsiyeyu-nese-ryzyky-dlya-zahystu-prav-i-svobod-pravozahysnyky/>

мання, можна передбачати, що поліція зможе застосовувати електрошокові пристрої для протидії або розгону мирних зібрань, що очевидно суперечить міжнародним стандартам у сфері забезпечення права на мирні зібрання.

17 березня 2021 року Комітет з питань правоохоронної діяльності рекомендував Верховній Раді України за наслідками розгляду в першому читанні повернути суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

НЕЗАКОННІ ДІЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС МИРНИХ ЗІБРАНЬ 19 СІЧНЯ І 23 ЛЮТОГО 2021 РОКУ

У першому кварталі 2021 року ZMINA фіксувала незаконні та не-пропорційні дії поліції під час проведення двох мирних зібрань у Києві – акцій протесту проти ультраправого насильства 19 січня 2021 року в Києві й Житомирі, а також акції на підтримку громадського активіста з Одеси Сергія Стерненка 23 лютого 2021 року в Києві.

■ АКЦІЇ ПРОТЕСТУ ПРОТИ УЛЬТРАПРАВОВОГО НАСИЛЬСТВА 19 СІЧНЯ

19 січня 2021 року в Києві із застосуванням сили поліція незаконно перешкодила проведенню двох мирних зібрань: «Ні – безкарності ультраправих» на Конtrakтовій площі, а також акції на цю ж тему на Михайлівській площі (вона анонсувалася двічі – як Антифашистська акція та «Проти ультраправого терору»). Такі події щороку проходять до дня вшанування пам'яті журналістки з Криму Анастасії Бабурової та російського правозахисника, адвоката Станіслава Маркелова, вбитих неонацистами 19 січня 2009 року в Москві.

Акція на Конtrakтовій площі почалася близько 9-ї ранку, але учасники навіть не встигли розгорнути банери, як їх почали затримувати⁸ поліцейські.

Наявні відеоматеріали й інформація від потерпілих свідчать про те, що на Конtrakтовій площі поліція затримала й доставила у відділок 13 людей – приблизно половину учасників мирного зібрання проти ультраправого насильства, які мали намір узяти в ньому участь. Водночас правоохоронці застосували силу: активістів, які сперечалися з поліцейськими, били по голові (про це, зокрема, говорять окремі учасники мітингу, яких завели в автобус, щоб доставити до відділку). Частина представників поліції не мала розпізнавальних знаків на формі (жетони, шеврони тощо).

На обґрунтування своїх дій поліція стверджувала, що мирне зібрання порушує правила карантину. У той самий час учасники зібрання мали на обличчях медичні та подібні маски, а до того, як почалися затримання, намагалися дотримуватися фізичної дистанції в 1,5 метра згідно з правилами карантину. Крім цього, свідки повідомляють, що від поліцейських можна було почути, що Конституція під час карантину не працює.

Слід зазначити, що 14 січня між організаторами мітингу «Ні – безкарності ультраправих» та поліцією відбулася зустріч щодо гарантування безпеки мирного зібрання та його учасників. Під час розмови поліція не висловлювала намірів затримати учасників зібрання за порушення карантинних обмежень, а натомість узгодила з організаторами місце його проведення, маршрут і взаємодію на місці.

⁸ Поліція затримала учасників акції проти ультраправого насильства на Подолі / ZMINA, 19.01.2021: <https://zmina.info/news/policziya-zatrymuje-uchasnykiv-akcziyi-na-podilli-proti-ultrapravogo-nasyilstva/>

Поліція також перешкодила проведенню ще одного мирного зібрання проти ультраправого насильства, що мало відбутися того ж дня на Михайлівській площі, однак активістів на місце проведення не пустили⁹ правоохоронці: поліція та військовослужбовці Національної гвардії України завадили учасникам акції, які зібралися біля станції метро «Поштова площа», піднятися на фунікулері на анонсоване місце проведення акції на Михайлівській площі. Зі слів організаторів, ще перед початком заходу представники групи превентивної комунікації поліції (поліція діалогу) попередили, що поліція затримуватиме його учасників за порушення правил карантину.

Проте згодом організація «Червоні» заявила, що їхня акція все ж відбулася на Поштової площі, оскільки поліція попередила їх про можливі затримання на Михайлівській. Затримання на Поштової площі не відбулися. (Див. також детальний опис цієї ситуації в розділі «Стислий огляд інцидентів»).

22 січня 12 правозахисних організацій (серед яких і ZMINA) випустили заяву¹⁰, у якій зазначили, що два наведені інциденти свідчать про застосування вибіркового умисного тиску на учасників акцій проти ультраправого насильства. Адже учасників інших мирних зібрань, що проводяться в Києві, не затримували за сам факт їхнього проведення, а після запровадження посиленних карантинних заходів 8 січня 2021 року мирні зібрання продовжували відбуватися (як, наприклад, зібрання Save ФОР на майдані Незалежності).

Правозахисні організації вимагають припинити протизаконну практику перешкоджання мирним зібранням та затримання учасників за сам лише факт проведення зібрань, провести розслідування за фактом незаконних дій працівників поліції та притягнути винних у порушенні прав людини та закону до відповідальності.

Група громадського спостереження OZON, що також моніторила ці мирні зібрання, у своєму звіті теж заявила¹¹, що дії поліції стосовно учасників акцій можуть мати ознаки незаконного перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, і що правоохоронці не мали й не мають жодних додаткових правових підстав, особливо з посиланням на постанову Кабінету Міністрів, перешкоджати проведенню заявлених мирних зібрань чи фізично припиняти проведення акції на Конtrakтовій площі через затримання. Заборона мирного зібрання може відбуватися лише через рішення суду.

■ АКЦІЇ НА ПІДТРИМКУ СЕРГІЯ СТЕРНЕНКА 23 ЛЮТОГО

23 лютого 2021 року після оголошення рішення Приморського райсуду Одеси про позбавлення волі Сергія Стерненка, координатора ГО «Небайдужі» й колишнього керівника обласного відділення організації «Правий сектор» (див. нижче опис справи Сергія Стерненка), активісти анонсували акції на його підтримку щонайменше у 20 містах України.

Під час акції в Києві, за даними поліції, було затримано 24 мітингувальників. Затримання активістів були вибілковими – поліція висмикувала з натовпу протестувальників, які не вчиняли протиправних дій. Цьому передувала штовханина: учасники зібрання, пройшовши поверхневу перевірку, зібралися біля воріт до ОП, перед кордоном з Нацгвардії, однак усередину активістів не пропускали. Серед затриманих опинився журналіст, стажер ви-

⁹ Правоохоронці не пустили активістів на місце проведення другої акції проти ультраправого насильства / ZMINA, 19.01.2021: <https://zmina.info/news/u-kyievi-ne-provely-shhe-odnu-akcziyu-proti-ultrapravogo-nasylstva-cherez-rekomendacziyi-policziyi/>

¹⁰ Правозахисники вимагають від влади відреагувати на злив поліцією мирних заходів 19 січня / ZMINA, 22.01.2021: <https://zmina.ua/statements/pravozahysnyky-vymagayut-vid-vlady-vidreaguvaty-na-zryv-policziyeyu-myrnyh-zahodiv-19-sichnya/>

¹¹ Акції до дня пам'яті Станіслава Маркелова та Анастасії Бабурової: звіт за результатами спостереження / OZON, 19 січня 2021 року: <http://ozon.monitoring.tilda.ws/19january2021>

дання KyivPost Олександр Бабенко, який вів відеозйомку з даху адміністративної будівлі біля Офісу Президента.

Як повідомили спостерігачі групи OZON¹², затримання почалися після того, як одному з представників Нацгвардії потрапив запалений фаєр за бронежилет. За цими даними, з боку протестувальників у бік силовиків кидали сніжки, петарди й фаєри, і було зафіксовано, що ті іноді перекидали ці предмети назад, часом теж влучаючи в кордон поліцейських і нацгвардійців. За даними Національної поліції Києва, опіки очей отримали 27 поліцейських та військовослужбовців Нацгвардії. Окремо спостерігачі наголосили, що поліція недостатньо комунікувала з протестувальниками, не пояснювала, чому їх не пропускають, яких саме дій від них очікують, а також пізніше не пояснювала причин затримання.

Затриманих без пояснення причин та їхнього процесуального статусу доставили до Печерського територіального управління ГУНП в місті Києві, завели в актову залу й пізніше відпустили (декому дали повістку про виклик як свідка в кримінальному провадженні, декому нічого не дали).

Іншу частину затриманих на акції протестувальників (за словами очевидиці, представниці Центру прав людини ZMINA Людмили Янкіної, йдеться про 8 людей) завели в автозак, потримали там, записали дані, зробили фото й відпустили.

Поліція заявила про початок провадження за ст. 342 (опір представникові правоохоронного органу) Кримінального кодексу України, але станом на кінець березня невідомо, щоб комусь було оголошено про підозру в його рамках.

Крім того, затримання в цей вечір відбулися і під час аналогічної акції на підтримку Сергія Стерненка в Житомирі. Двох учасників акції – Валерія Арушаняна та Сергія Григорчука, які вирішили символічно підпалити шину, скрутили поліцейські й повели до машини. У відділку на них склали протокол про адміністративне правопорушення за статтею 185 КУпАП (злісна непокоря законній вимозі поліцейського). Наступне судове засідання щодо розгляду згаданого адмінпротоколу заплановане на 26 квітня 2021 року. *(Див. також детальний опис цієї ситуації в розділі «Стислий огляд інцидентів»).*

РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУДОВИЙ РОЗГЛЯД РЕЗОНАНСНИХ СПРАВ СТОСОВНО ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ

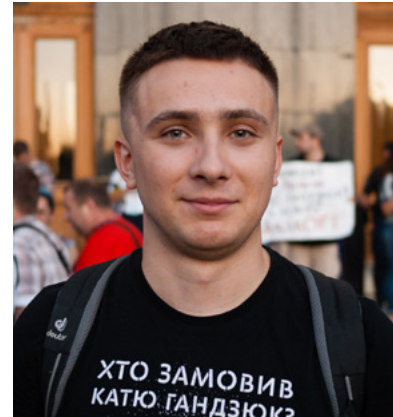
Упродовж першого кварталу 2021 року ZMINA здійснювала моніторинг резонансних кримінальних справ, що стосувалися правозахисників і громадських активістів. Зокрема йдеться про розслідування й судовий розгляд справ щодо вбивств херсонської активістки Катерини Гандзюк і київської правозахисниці Ірини Ноздровської, кримінальної справи за звинуваченням одеського активіста Сергія Стерненка у вбивстві його нападника Івана Кузнецова та справи про викрадення Сергія Щербича, а також справи за звинуваченням київського активіста Романа Ратушного в хуліганстві біля Офісу Президента України.

¹² Акція на підтримку Сергія Стерненка. Звіт за результатами спостереження, Київ, 23 лютого 2021 року / Вебсайт: <http://ozon.monitoring.tilda.ws/page17578615.html>

Справи Сергія Стерненка

■ СПРАВА ПРО ВБИВСТВО ІВАНА КУЗНЕЦОВА

У 2018 році в Одесі було вчинено три напади на Сергія Стерненка, координатора ГО «Небайдужі» й колишнього керівника обласного відділення організації «Правий сектор», який також захищав Міський сад Одеси від нелегальної забудови. 7 лютого 2018 року активіста побили й завдали йому різаних ран, 1 травня 2018 року влучили гумовою кулею в шию. У ході третього нападу, 25 травня 2018 року, Стерненко смертельно поранив одного з двох нападників, Івана Кузнецова.

Щодо першого нападу на Стерненка поліція не встановила замовника, виконавців та інших співучасників, і про підозру нікому не повідомлялося. Щодо другого нападу підозру оголосили тільки раніше засудженому Абзалу Баймукашеву (якого на місці нападу затримав сам Стерненко). Крім виконавця злочину, про підозру нікому не повідомлялося. Щодо третього нападу на Сергія Стерненка підозру було оголошено Олександрю Ісайкулу й померлому Івану Кузнецову. Їхні дії кваліфіковано як хуліганство, учинене із застосуванням зброї чи іншого предмета, пристосованого для заподіяння тілесних ушкоджень. Пізніше справу проти Кузнецова закрили у зв'язку з його смертю.

Разом з тим 11 червня 2020 року самому Стерненку повідомили про підозру в умисному вбивстві Кузнецова й незаконному носінні холодної зброї. 15 червня Шевченківський районний суд Києва ухвалив рішення про запобіжний захід активістові у вигляді цілодобового домашнього арешту на 60 днів. 6 серпня Шевченківський районний суд Києва пом'якшив запобіжний захід Стерненкові: замінив цілодобовий домашній арешт на нічний. У кінці серпня 2020 року слухання справи Стерненка передали до Одеси, де її слухав Приморський районний суд, який 28 вересня як запобіжний захід призначив Стерненку нічний домашній арешт.

У першому кварталі 2021 року Приморський райсуд Одеси продовжував вивчати докази в цій справі. На судовому засіданні 19 лютого досліджували відеодокази, зокрема слідчий експеримент зі свідком інциденту Мариною Сусловою. Обвинувачення також долучило до справи відеозапис розповіді невідомої особи адвокату Стерненка Віталію Коломійцю¹³ про ймовірну роль міського голови Геннадія Труханова та Олександра Подобєдова. На відео людина зі зміненим голосом і схованим обличчям розповідає, що загиблий Кузнецов був його другом та погодився на напад на Стерненка через проблеми з грошима й наркотиками. Дружина загиблого Олеся Кузнецова це заперечила. Прокуратура заявила, що особу на записі не встановлено, а викладені факти є фейком. Сторона захисту повідомила¹⁴, що особистість «свідка» відома одному з адвокатів Стерненка, але прокуратура не зверталася до них, щоб дізнатися його ім'я.

29 січня суд скасував домашній арешт активістові Сергію Стерненку, передавши його на поруки народному депутатові Роману Лозинському (фракція «Голос»).

На засіданні 5 березня, що відбулося після ув'язнення Сергія Стерненка в іншій справі – Сергія Щербича (див. нижче), – захист вимагав звільнити активіста з-під варти, однак суд залишив без розгляду це клопотання, а активіста відвезли в СІЗО.

¹³ Напад на Стерненка: ексклюзивні покази свідка / Youtube ZN.ua: <https://www.youtube.com/watch?v=2TjloPzhGQ>

¹⁴ Прокурорів у справі Стерненка не відвели, але зробили їм зауваження / Радіо Свобода, 19.02.2021: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sternenko-sud-prokurory/31111836.html>

На інших засіданнях у цій справі (5 січня, 19 березня) суд розглядав медичні експертизи. На наступному засіданні, що призначене на 2 квітня, має відбутися допит свідків зі сторони обвинувачення.

■ СПРАВА ПРО ВИКРАДЕННЯ СЕРГІЯ ЩЕРБИЧА

23 лютого 2021 року Приморський районний суд Одеси визнав громадського активіста і блогера з Одеси Сергія Стерненка, а також Руслана Демчука винними в справі про викрадення у 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одеської області Сергія Щербича. Їх затримали в залі суду та відправили до СІЗО, присудивши кожному по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна.

Вирок стосується інциденту, що стався 24 квітня 2015 року, коли невідомі викрали Сергія Щербича й завдавали йому тілесних ушкоджень, як заявляв сам потерпілий, з вимогою скласти мандат. У вересні 2015 року в цій справі затримали Сергія Стерненка та Руслана Демчука, які на той момент були серед лідерів «Правого сектору» Одещини, але пізніше відпустили: спочатку під заставу, потім – під особисте зобов'язання.

У справі Щербича Сергія Стерненка визнали винним у повному обсязі за ч. 2 ст. 146 («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»), ч. 2 ст. 187 («Розбій») та ч. 1 ст. 263 («Незаконне поведіння зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами») Кримінального кодексу України.

Водночас 17 громадських організацій, серед яких і ZMINA, 25 березня вийшли із заявою¹⁵ про те, що переслідування Сергія Стерненка та Руслана Демчука в справі Щербича має політичні мотиви, а судова система, розглядаючи цю справу, не керувалася принципами незалежності та безсторонності. Так, обох обвинувачених засудили за ч. 2 ст. 187 Кримінального кодексу («Розбій»). Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується прямим умислом та корисливим мотивом, а обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони розбою є мета, з якою вчиняється напад, – заволодіння чужим майном. Мета, як вбачається з матеріалів справи та вироку суду, була іншою. Належних та припустимих доказів щодо вчинення розбою в справі немає, а тому ця стаття не може вважатися доведеною. Що ж до іншої статті Кримінального кодексу, за якою засудили Стерненка й Демчука, – ч. 2 ст. 146 («Незаконне позбавлення волі або викрадення людини»), – то за нею обвинувачених звільнено від покарання через закінчення строку давності притягнення до відповідальності за цією статтею.

Громадські організації звернули увагу й на непропорційність покарання Сергієві Стерненку й Руслану Демчуку у вигляді семи років та трьох місяців ув'язнення з конфіскацією половини майна. Для порівняння: вбивцям громадської активістки з Херсона Катерини Гандзюк (*див. нижче опис справи Катерини Гандзюк*), які вилили на неї літр сірчаної кислоти, що призвело до тяжких мук і загибелі активістки, дали від трьох до шести років в'язниці; Щербич же, за даними прокуратури, отримав легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я, а також, за даними слідства, йому завдано матеріальної шкоди в 330 гривень (менш ніж 15 євро станом на 2015 рік).

5 березня Сергій Стерненко подав апеляційну скаргу на цей вирок суду.

Після оголошення обвинувального вироку Сергію Стерненку та Руслану Демчуку, у низці міст 23 і 26 лютого, а також 20 березня 2021 року відбувалися акції невдоволених рішенням суду.

¹⁵ Вимагаємо правосуддя для Сергія Стерненка: позиція громадських організацій / ZMINA, 25.02.2021: <https://zmina.ua/statements/vymagayemo-pravosuddya-dlya-sergiya-sternenka-pozycziya-gromadskyh-organizacij/>

Під час акції 23 лютого¹⁶, що відбулася спонтанно в день оголошення вироку Сергієві Стерненку, поліція затримала два десятки протестувальників. За свідченнями очевидців, затримання були вибірковими і стосувалися протестувальників, які не вчиняли протиправних дій (детальніше див. вище розділ «Незаконні дії поліції під час мирних зібрань 19 січня і 23 лютого 2021 року»).

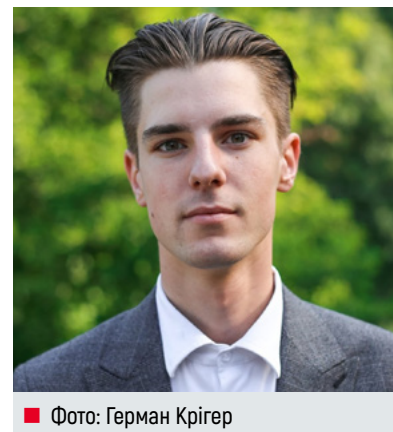
Друга акція «Справедливість Стерненку – справедливість усім!» 26 лютого 2021 року¹⁷ відбулася без інцидентів і була наймасовішою: до Офісу Президента України на знак протесту проти вироку активісту Сергію Стерненку прийшли щонайменше десять тисяч людей (ZMINA була серед співорганізаторів акції), потім колона вирушила до Офісу Генерального прокурора України.

Наступна, третя, акція «Не чуєш? Побачиш» відбулася біля Офісу Президента України в Києві 20 березня 2021 року, у день народження Сергія Стерненка. Під час неї окремі учасники вчиняли хуліганські дії, розмалювали аерозолями стіни ОП, розбили скло у дверях та закидали всередину будівлі фаєри. Після акції поліція вручила підозри в скоєнні кримінального злочину 7 особам, серед яких і екоактивіст Роман Ратушний (див. нижче опис справи Романа Ратушного та розділ «Стислий огляд інцидентів»).

Справа Романа Ратушного

29 березня 2021 року Печерський районний суд Києва обрав запобіжний захід у вигляді цілодобового домашнього арешту голові громадської ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Роману Ратушному**, якого правоохоронці підозрюють у хуліганстві під час акції 20 березня під Офісом Президента. Під домашнім арештом він перебуватиме до 24 травня.

Ратушному інкримінують хуліганство, вчинене групою осіб, із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для заподіяння тілесних ушкоджень (за ч. 4 ст. 296 ККУ). Санкція статті передбачає покарання від трьох до семи років позбавлення волі.

■ Фото: Герман Крігер

Підозру Роман Ратушний отримав через акцію протесту прихильників одеського активіста Сергія Стерненка, що відбулася під стінами Офісу Президента 20 березня. Під час акції мітингувальники залили стіни й бруківку фарбою, спрямовували аерозолями вогонь на табличку «Президент України» та розбили скло у дверях на вході. Правоохоронці, які працювали на мітингу, не втручались у перебіг акції. Крім Ратушного, підозри вручили ще 6 особам: Владиславу Гранецькому-Стафійчуку (псевдонім Влад Сорд, про належність його до громадських об'єднань невідомо), Сергію Філімонову, Олексію Білковському, Давиду Гаджимурадову («Гонор»), Євгену Строканю та Артему Лісовцю («Невідомий патріот») (див. також детальний опис контексту переслідування Романа Ратушного в розділі «Стислий огляд інцидентів»).

¹⁶ У Києві на акції під ОП на підтримку Стерненка затримали понад десяток людей / ZMINA, 23.02.2021: <https://zmina.info/news/u-kyievi-na-akcziji-pid-op-na-pidtrymku-sternenka-zatrymaly-bilshe-desyatka-lyudej/>

¹⁷ Анонс акції «Справедливість Стерненку – справедливість усім!» у Фейсбукі: <https://www.facebook.com/events/337750624239956>

Водночас доказів, що підтверджують участь Романа Ратушного в хуліганських діях, у судовому засіданні продемонстровано не було¹⁸.

Перед цим заступник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко розповсюдив відеоматеріали¹⁹, з яких може скластися враження, що Роман Ратушний під час участі в акції тримає в руці фальшфаєр (піротехнічний засіб, що не вважається суспільно небезпечним та часто застосовується під час мирних зібрань). Однак на відео, яке поширила Нацполіція і де нібито ідентифікувала Ратушного, за його словами, зображена інша людина.

До того ж 26 березня адвокат Романа Ратушного Євгенія Закревська на засіданні Печерського райсуду Києва щодо обрання йому запобіжного заходу заявляла відвід судді Крістіні Константіновій, оскільки Ратушний був активним учасником Євромайдану, а суддя, за даними захисту, перебуває в близьких стосунках з іншим суддею Печерського суду, який переслідував активістів Майдану, тож може бути упередженою. Утім суд не погодився з відводом.

29 березня 15 громадських організацій, зокрема ZMINA, вийшли із заявою²⁰ про безпідставне кримінальне переслідування Романа Ратушного у зв'язку з подіями на вул. Банковій у Києві 20 березня 2021 року.

Сам Ратушний вважає це кримінальне переслідування «помстою» за його діяльність щодо захисту зелених зон Києва й заявив, що за врученням підозри стоїть заступник голови Офісу Президента України Андрій Смирнов, з яким у Ратушного був конфлікт: у 2019 році Смирнов як юрист представляв інтереси компанії-забудовника Протасового Яру, а Ратушний разом із групою місцевих активістів протистояв цій незаконній забудові²¹ та домігся її зупинки через суд²².

Справа Катерини Гандзюк

Херсонську активістку **Катерину Гандзюк** облили сірчаною кислотою біля її будинку 31 липня 2018 року. 4 листопада того ж року вона померла в лікарні внаслідок опіків 40 % тіла. 6 червня 2019 року п'ятьом виконавцям нападу – Сергію Торбіну, Микиті Грабчуку, Володимирі Васяновичу, В'ячеславу Вишневському та Віктору Горбунову – присудили від трьох до шести років ув'язнення.

11 лютого 2019 року Генпрокуратура оголосила підозру в організації вбивства Гандзюк голові Херсонської обласної ради Владиславу Мангеру. Сплативши заставу, Мангер вийшов на волю. У січні 2020 року на території Болгарії за організацію нападу на Гандзюк затримали Олексія Левіна, помічника-консультанта депутата Херсонської облради. 16 березня Левіна екстрадували з Болгарії в Україну.

¹⁸ Ратушного відправили під цілодобовий домашній арешт / ZMINA, 29.03.2021: <https://zmina.info/news/ratushnogo-vidpravlyly-pid-czilodobovyj-domashnij-aresht/>

¹⁹ Фейсбук-сторінка Антона Геращенко, 23 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/anton.gerashchenko.7/posts/3810276822392470>

²⁰ Громадськість вимагає припинити тиск і невмотивоване переслідування активіста Романа Ратушного / ZMINA, 29.03.2021: <https://zmina.ua/statements/gromadskist-vymagaye-prypynyty-tysk-i-nevmotyvovane-peresliduvannya-aktyvista-romana-ratushnogo/>

²¹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь / М. Лаврінок, В. Ліхачов; ред. Т. Печончик; Українська Гельсінська спілка з прав людини, ZMINA, Truth Hounds. – Київ, 2020. – С. 88: https://zmina.ua/content/uploads/sites/2/2020/02/stateofhumanrightsdefenders2019_reportuaweb_.pdf

²² Суд визнав недійсним договір суборенди ділянки в Протасовому Яру / ZMINA, 25.03.2021: <https://zmina.info/news/sud-vyznav-nedijnsnym-dogovor-suborendy-dilyanky-korbana-u-protasovomu-yaru/>

19 червня 2020 року Печерський райсуд Києва заарештував Мангера без права внесення застави, цей запобіжний захід постійно продовжується. 28 липня Офіс Генерального прокурора скерував до суду обвинувальний акт щодо підозрюваних в організації вбивства Гандзюк – Владислава Мангера та Олексія Левіна. 28 серпня Дніпровський районний суд Києва заслухав обвинувальний акт Мангеру та Левіну щодо причетності до нападу на Катерину Гандзюк, унаслідок чого вона загинула. Як зазначили представники прокуратури, Мангер обвинувачується в замовленні злочину, а Левін – у його безпосередній організації. За версією слідства, обвинувачені за попередньою змовою мали намір завдати потерпілій тяжких тілесних ушкоджень, щоб її залякати: виконавцям пропонували за винагороду облити її кислотою або зламати їй руки й ноги. За даними слідства, Мангер вирішив організувати напад на Катерину Гандзюк, зокрема через перешкоджання нею незаконній вирубці лісу та загрозу його політичній репутації. Гандзюк вийшла з партії «Батьківщина» після того, як туди вступив Мангер, заявивши, що такі люди не гідні бути в політичній силі. Катерина Гандзюк також публічно заявляла про неприпустимість підпалів та вирубки лісів.

1 жовтня 2020 року один із фігурантів справи про напад на Катерину Гандзюк Ігор Павловський на засіданні Приморського районного суду Одеси, виконуючи свою частину угоди зі слідством, дав покази про причетність до злочину Владислава Мангера та Олексія Левіна як замовника й організатора відповідно. 16 жовтня суд визнав Ігоря Павловського винним у приховуванні злочину і призначив йому покарання у вигляді двох років позбавлення волі з іспитовим строком в один рік. 24 листопада Павловський вийшов на волю.

У 2021 році справу продовжував слухати Дніпровський районний суд Києва, де триває вивчення доказів. Зокрема протягом першого кварталу суд досліджував протоколи допитів та впізнання нападників на Катерину Гандзюк, документи про залучення потерпілих у справу, медичні документи, результати експертиз, що свідчать про причину смерті активістки, протоколи експертиз поліграфу виконавців і організаторів вбивства, дані про історію пошуку на техніці нападників і організатора, а також інші матеріали.

Захисники Мангера та Левіна також подали клопотання щодо скасування рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для своїх підзахисних, посиляючись на їхній стан здоров'я, однак Київський апеляційний суд залишив підозрюваних у справі вбивства Катерини Гандзюк за ґратами.

Упродовж першого кварталу 2021 року запобіжний захід у вигляді тримання під вартою для обвинувачених кілька разів продовжувався. Останній раз, 17 березня 2021 року, суд продовжив арешт Владиславу Мангеру й Олексію Левіну до 15 травня 2021 року. Наступні засідання у справі, на яких продовжиться дослідження доказів, відбудуться 16 та 22 квітня.

Крім того, 9 лютого 2021 року Цюрупинський райсуд Херсонської області присудив п'ять років в'язниці за участь у масових заворушеннях біля Олешківської райради у 2018 році Сергію Торбіну, засудженому раніше за напад на активістку Катерину Гандзюк. Як сказано у вирокі суду²³, на початку травня 2018 року Торбін організував заворушення під будівлею Олешківської районної ради, що супроводжувалися насильством, щоб не допустити висловлення недовіри голові ради, з якою він начебто підтримував дружні стосунки.

Активісти ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» також постійно наголошують, що до змови стосовно нападу на Гандзюк причетні ще ексголова Херсонської обласної державної адміністрації Андрій Гордєєв та його заступник Євген Рищук. Проте в Генпрокуратурі неодноразово заявляли, що в них бракує доказів для вручення їм підозри.

²³ Торбіну, засудженому за напад на Катю Гандзюк, винесли ще один вирок – за проплачені заворушення в Олешках / Судовий репортер, 15.02.2021: <https://sudreporter.org/torbinu-zasudzenomu-za-napad-na-katyu-gandzyuk-vynesy-shhe-odyn-vyrok-za-proplyacheni-zavorushennya-v-oleshkah/>

Справа Ірини Ноздровської

Правозахисниця **Ірина Ноздровська** кілька років працювала над справою про загибель своєї сестри Світлани Сапатинської, яку 30 вересня 2015 року в селі Демидів на смерть збив племінник голови суду Вишгородського району Дмитро Россошанський. У травні 2017 року Россошанського засудили до семи років ув'язнення. Пізніше, у листопаді 2019 року, його звільнили від відбування покарання. Ноздровська добивалася справедливого покарання для Россошанського.

Її тіло 1 січня 2018 року знайшли у водоймі біля села Демидів Вишгородського району на Київщині. За даними експертизи, жінка загинула від множинних колото-різаних ран. За підозрою в її вбивстві 8 січня затримали 63-річного Юрія Россошанського, батька засудженого Дмитра Россошанського.

У Нацполіції заявили, що Юрій Россошанський зізнався у вбивстві правозахисниці. Однак його захист стверджує, що Россошанського змусили зізнатись у злочині, якого він не скоював, пообіцявши натомість допомогти його синові.

У першому кварталі 2021 року справа про вбивство Ірини Ноздровської слухалась у Шевченківському районному суді Києва, що продовжує досліджувати докази в справі.

Суд вивчав відеоматеріали, зняті під час слідчих дій, зокрема обшуку господарських споруд, що належать підозрюваному Юрієві Россошанському.

Під час судових засідань мати загиблої активістки Катерина Дуняк продовжувала наполягати, що її дочку Россошанський вбив не сам, а у складі групи осіб.

СТИСЛИЙ ОГЛЯД ІНЦИДЕНТІВ

СІЧЕНЬ 2021 РОКУ

#злякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

■ **14 січня 2021 року** громадський активіст із **Полтави Олекса Коба** повідомив²⁴ про спроби тиску на себе як потерпілого у справі так званої «кривавої арки», коли 5 квітня 2017 року під час акції проти забудови на її учасників напали представники охоронної фірми, завдавши Кобі й ще одному активістові, Дмитру Юденку, ножових поранень.

3 червня 2017 року Октябрський районний суд Полтави почав розгляд справи Анатолія Прядка та Євгена Усенка, яких звинувачують у завданні тілесних ушкоджень активістам. У жовтні 2020 року суд мав заслухати останнє слово обвинувачених, але засідання перенесли спочатку на грудень²⁵, потім на березень 2021 року і, нарешті, на травень 2021 року²⁶. Окрім кримінальної справи, у суді також мають розглянути цивільний позов з боку потерпілих для відшкодування збитків – на 1 мільйон гривень.

У цей час, за словами Коби, інша сторона намагалася домовитися з ним (зокрема, як розповідає активіст, до нього після одного із засідань підходив невідомий чоловік), щоб той погодився на примирення, і пропонувала гроші (500 тисяч гривень), а тоді стала пересилати гроші його батькам, про що на суді заявили представники обвинувачених. Однак постраждалі від нападу активісти на суді говорили, що вони не погоджуються на примирення і вимагають максимального покарання нападникам.

Як розповів Олекса Коба, у середині січня 2021 року йому почали говорити різні знайомі, зокрема побратими (Коба і Юденко – ветерани), що на них стали виходити якісь люди, які називалися представниками обвинувачених. Вони просили вплинути на потерпілих, розповідаючи, що «не все так однозначно», і що потерпілі беруть гроші, але відмовляються вибачити обвинувачених у суді.

Олекса Коба – підприємець у сфері ІТ, учасник Євромайдану в Полтаві та ветеран війни на Донбасі. До акцій протесту проти зведення конструкції в центрі Полтави, що перекривала прохід людям («арка», про яку йшлося спочатку), долучився не відразу, але був присутній на одній із них – 5 квітня 2017 року. Як повідомляють у місцевих медіа²⁷, акція почалася мирно, але в певний момент із приміщення, що будувалося, вибігли охоронці з кийками й ножами, почавши бити мітингувальників. Олексі Кобі завдали більше десятка ножових поранень і продовжували його бити, навіть коли він упав.

²⁴ Olexa Koba / Особиста фейсбук-сторінка, 14 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/true.paddy/posts/1819656698194133>

²⁵ У Полтаві суд у справі «кривавої арки» перенесли на кінець року / Депо. Полтава, 6 жовтня 2020 року: https://poltava.depo.ua/ukr/poltava/u-poltavi-sud-u-spravi-krivavoi-arki-perenesli-na-kinets-roku-202010061225690?fbclid=IwAR3Gn-tRqtTtGf6NRL_H2WRL3T3yPZsTZlqL_KgUdS1N-T51DkTxbqHiEk0

²⁶ Адамович Н. «Кривава арка» в Полтаві: суд три роки не може ухвалити вирок нападникам на активістів – ветеранів АТО / ZMINA, 18 березня 2021 року: <https://zmina.info/articles/kryvava-arka-u-poltavi-sud-try-roky-ne-mozhe-vynesty-vyrok-napadnykam-na-aktyvistiv>

²⁷ МИРНА АКЦІЯ БІЛЯ АРКИ «ГАЗЕТНОГО РЯДУ» ПЕРЕТВОРИЛАСЯ НА КРИВАВУ БІЙНЮ / Інтернет-видання «Полтавщина», 5 квітня 2017 року: <https://poltava.to/news/42437/>

#дискредитація

- 14 січня 2021 року адвокат і громадський активіст із Чугуєва на Харківщині **Роман Лихачов** заявив про нову хвилю дискредитаційної кампанії проти нього, у рамках якої чоловіка пов'язували з наркоторговцями.

У низці локальних телеграм²⁸- та інстаграм²⁹-пабліків з'явилося відео, де його називають «адвокатом диявола» і звинувачують у наданні адвокатських послуг наркоторговцям, наводячи запис розмови нібито між Лихачовим та фігурантом кримінальної справи.

Лихачов це заперечує. За його словами, відео змонтоване таким чином, що там дві різні події: вилучення товару одного з його клієнтів Г. у 2018 році (тут використаний запис розмови, датований 2018 роком, з його клієнтом Г. і фрагменти ухвали суду в цій справі) і кримінальна справа за грудень 2020 року стосовно іншої людини, Б., яку представляє інший адвокат.

А сама розмова, як стверджує Лихачов, стосується не наркоторгівлі, а звичайної торгівлі на базарі: у постанові суду йдеться про обшук на ринку, внаслідок якого вилучили звичайний харчовий мак, який пізніше повернули власнику, бо жодних заборонених речовин у ньому не знайшли.

Водночас, як зауважує Лихачов, запис розмови, що фігурує в ролику, найімовірніше є частиною негласних слідчих дій, які проводились або щодо нього, або щодо його тодішнього підзахисного, і під питанням залишається те, хто саме «злив» ці матеріали авторам ролика для дискредитації.

Відео, про яке йдеться, є продовженням публікацій у грудні 2020 року про те, що Роман Лихачов представляє інтереси наркомафії, що було описано в попередній моніторинговій доповіді Центру прав людини ZMINA³⁰. Постраждалий пов'язує цю кампанію проти себе з тим, що в лютому 2021 року органи правопорядку повинні були ухвалити рішення, чи продовжувати розслідування справи про погрози активісту та чи надавати йому й надалі державну охорону через справу про погрози (уночі 26 серпня 2019 року невідомі доставили вінок і сокиру до будинку, де розташована Чугуївська правозахисна група, а також труну до квартири правозахисника³¹). За словами Лихачова, складно сказати, хто саме є автором відео, але розміщення його в пабліках коштувало цим людям грошей.

Інша озвучена Лихачовим версія – що комусь не подобається його діяльність у громадському патрулі (у відео кілька разів показують Лихачова в жилетці з символікою патруля), що здійснює різні акції проти наркобізнесу, зокрема зафарбовує графіті з назвами телеграм-каналів, через які продають наркотики.

Роман Лихачов разом з Maryna Hovorukhina та ще 67...
13 год · 0

ДАВЛЕНИЕ НА МЕНЯ КАК ПРАВОЗАЩИТНИКА ПРОДОЛЖАЕТСЯ. СМОТРИТЕ НОВЫЙ СЕРИАЛ «АДВОКАТ ДЬЯВОЛА» СО МНОЙ В ГЛАВНОЙ РОЛИ

Сегодня множество телеграмм каналов и социальных сетей заполнил видеоролик «Адвокат дьявола» со мной и якобы наркобароном в главной роли, причем за размещение этого видеоролика платят немалые деньги в разных пабликах (прямо целая информационная кампания развернута с целью дискредитации меня как адвоката). Мне очень приятно, что столько внимания и столько денег потрачено, чтоб я слушался в своей адвокатской деятельности господ правоохранителей, недодепутатов и олигархов, но я их вынужден их расстроить: я выбрал свой путь защищать права людей и готов идти до конца.

²⁸ Харьков Live / Телеграм-канал, 14 січня 2021 року: <https://t.me/livekharkov/14398>

²⁹ Kharkovkriminal / Інстаграм-блог, 14 січня 2021 року: https://www.instagram.com/tv/CKCMos7BeyA/?utm_source=ig_web_copy_link&fbclid=IwAR3H9qc5LvPM5OaBHFSo7_VrUThU0IhoeMyMhQLscnB5mXyShbi1ECxoA

³⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 131

³¹ Правозахисник заявив про погрози: невідомі принесли під двері вінки, труну і сокиру / Українська правда, 26 серпня 2019 року: <https://www.pravda.com.ua/news/2019/08/26/7224487/>

До поліції за фактом описаного Лихачов не звертався.

Роман Лихачов – адвокат і громадський активіст, засновник Чугуївської правозахисної групи. Раніше (до 2018 року) був також директором ГО «Мережа антикорупційних центрів».

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **19 січня 2021 року миколаївська** громадська організація **«Асоціація ЛГБТ “Ліга”»** повідомила про продовження тиску на неї з боку невідомих осіб через надсилання погроз³².

18 січня на адресу електронної пошти організації надійшов лист із заголовком *«Ви завжди будете озиратися»*, що містив погрози фізичною розправою представникам організації та їхнім родичам: *«Ми будемо відловлювати вас по одному. На вечірніх вулицях, у дворах і під'їздах. Ми будемо палити ваші будинки, різати ваших рідних і близьких»*.

Автори листа також згадують минулорічний інцидент (28 грудня 2020 року активісти отримали лист про нібито замінування їхнього офісу, описаний у моніторинговій доповіді Центру прав людини ZMINA за 2020 рік³³) і зазначають, що *«то було попередження»*, тобто фактично визнають свою причетність і до попередньої атаки на «Лігу».

До листа додано відео, що містить кадри розправ над невідомими підлітками (дітей б'ють по обличчю, одному хлопцю підпалюють волосся тощо) і спалення веселкового прапора.

Останній зі згаданих відеофрагментів – з акції псевдомистецького об'єднання «Білі кров'яні тільця» (White blood cells) поблизу Києво-Могилянської академії, зняте з того самого ракурсу, що й те, що розміщене в телеграм-каналі Conservator journal, що видає праворадикальна організація «Традиція і порядок»³⁴.

Поліція Миколаївської області (сектор дізнання) розслідує провадження за фактом отримання листа за ч. 1 ст. 129 Кримінального кодексу України (ККУ) (погроза вбивством). Окремо розслідується і згаданий інцидент за 2020 рік із фальшивим мінуванням офісу організації за ч. 1 ст. 259 ККУ (завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності).

Асоціація геїв, лесбійок та бісексуалів «Ліга» була заснована в Миколаєві як клуб за інтересами та артоб'єднання ще в 1993 році, згодом розвинувши правозахисний і просвітницький напрями діяльності. Головний осередок розташований у Миколаєві, але організація також має представництва в Херсоні, Одесі та Києві.

У 2020 році зазнавала систематичного тиску з боку праворадикальної організації «Традиція і порядок»: представники ультраправих псували замки в центральному офісі та офісі одеського осередку «Ліги», обклеювали стіни гомофобними плакатами тощо³⁵.

³² LGBT Association LiGA / Фейсбук-сторінка організації, 19 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/Association.LiGA/photos/a.317730514917584/3900499686640631/>

³³ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 137

³⁴ Conservator journal / Телеграм-канал, 14 грудня 2020 року: <https://t.me/conservatorjournal/1257>

³⁵ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 102

#перешкодження_мирним_зібранням

■ **19 січня 2021 року в Києві** поліція перешкоджала проведенню мирної акції проти безкарності за насильство з боку ультраправих, яка щороку відбувається до дня загибелі в Москві активіста Станіслава Маркелова та журналістки Анастасії Бабурової. Було затримано **13 учасників акції**, зокрема одного неповнолітнього. При затриманні поліція застосовувала силу: затриманим викручували руки, деякого несли до автобуса.

■ Затримання на Конtrakтовій площі в Києві (Фото: Анастасія Москвичова, ZMINA)

Силовики мотивували свої дії порушенням п. 2 пп. 7 постанови Кабміну 1236 (діяльність культових споруд та приміщень, облаштованих для молитовних потреб, які не забезпечують можливість обмежити кількість відвідувачів з розрахунку одна особа на 5 кв. метрів споруди чи приміщення; проведення релігійних заходів на відкритому повітрі, під час яких не забезпечено дотримання дистанції 1,5 метра між присутніми) або не вказували в протоколі, яким саме пунктом постанови керуються.

Усіх затриманих відвезли до Подільського управління поліції Києва (або відвели: один із постраждалих, Владислав, каже, що його просто висмикнули з акції та повели в райвідділ). Як повідомила Центру прав людини ZMINA речниця цього райуправління Анна Страшок, на них склали протоколи про адміністративне правопорушення за ст. 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) (порушення правил карантину).

Щодо затримання, то вона каже, що 11 затримали, а ще двох запросили. За словами Анни Страшок, поліція оголосила учасникам акції, що проведення акцій заборонено. Оскільки ті відмовлялися розходитися, то до них були вжиті згадані заходи.

Один із постраждалих, Матвій Мисяк (неповнолітній), розповів Центру прав людини ZMINA, що в автобусі поліцейський ударив його по обличчю, але несильно, щоб не лишилося слідів.

20 січня 2021 року Група спостереження ОЗОН оприлюднила свої висновки щодо подій на Подолі³⁶, засудивши дії поліцейських і вказавши на їхню неправомірність (заборонити мирні зібрання може тільки суд), вибірковість (паралельно з цією акцією відбувалися також інші, зокрема протести ФОПів на майдані Незалежності, яких поліція не розганяла) та потенційну шкоду для подальшої комунікації з громадськістю.

Пізніше згадані протоколи розглянув Подільський районний суд Києва й закрити їх за відсутністю складу адміністративного правопорушення.

Акцію проти безкарності ультраправих на Конtrakтовій площі організовувала громадська організація «Соціальний рух» (активісти лівого крила). Вибір локації вони пояснили тим, що на Подолі останнім часом зафіксована велика кількість нападів з боку праворадикалів.

За словами організаторів, під час підготовки до акції вони комунікували з представниками поліції щодо безпекових питань для учасників, і їм нічого не казали про заборону збиратися, до якої пізніше апелювали.

Низка правозахисних організацій виступила із заявою, у якій засудила зрив поліцією цього мирного зібрання³⁷.

³⁶ Oзон / Озон — громадське спостереження. Фейсбук-сторінка, 20 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/OZON.monitoring/posts/2727837327469738>

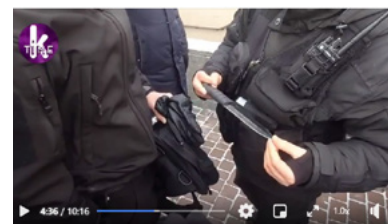
³⁷ Правозахисники вимагають від влади відреагувати на зрив поліцією мирних заходів 19 січня / ZMINA, 22 січня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/pravozahysnyky-vymagayut-vid-vlady-vidreaguvaty-na-zryv-policiyeyu-myrnyh-zahodiv-19-sichnya/>

Керівник «Соціального руху» Віталій Дудін подав заяву до Державного бюро розслідувань (ДБР) щодо неправомірних дій поліції. 24 лютого бюро почало провадження за ч. 2 ст. 365 ККУ (перевищення влади працівником правоохоронного органу).

Цього дня також була запланована ще одна акція, анонсована «Комітетом 19 січня» та організацією «Червоні» (керівник – Володимир Чемерис) на Михайлівській площі на 11 годину ранку, але вона не відбулася. За словами Чемериса, це сталося через перешкоджання з боку поліції, яка зустріла учасників на Поштовій площі біля фунікулера й заявила, що складатиме на них протоколи про адміністративне правопорушення, якщо вони підніматимуться на Михайлівську площу (у поліції натомість заявили, що учасники самі вирішили залишитися біля фунікулера)³⁸.

У цей же час на Михайлівській площі праворадикальна організація «Традиція і порядок» планувала провести контракцію. Вона також не відбулася, хоча прихильники угруповання все ж зібралися на площі окремими групами й потім пересувалися по місту³⁹.

Між тим, як повідомила Національна поліція на запит Центру прав людини ZMINA, 19 січня було почато провадження про незаконне поводження зі зброєю. У фейсбук-групі «Червоні» було опубліковано відео, на якому з-поміж іншого можна побачити, що на Поштовій площі в чоловіків, які ймовірно мали намір протидіяти акції Чемериса, виявили ніж і лом⁴⁰.

Ірина Люткова разом з Русланом Коцабою і Володимиром Чемерисом.
19 січня

■ Скриншот із відео Klymenko time, що поширив Володимир Чемерис

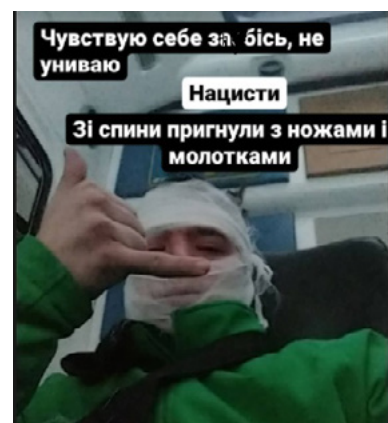
Акції до 19 січня відбуваються в різних країнах для вшанування пам'яті вбитих російськими неонацистами в Москві активіста Станіслава Маркелова та журналістки Анастасії Бабурової та інших жертв ультраправого насильства. ZMINA кілька років поспіль фіксує напади на учасників таких акцій у Києві з боку ультраправих та неправомірні дії поліції щодо них⁴¹.

#фізичний_напад

- Увечері **19 січня 2021 року** поблизу будівлі головної пошти у **Львові** кілька невідомих осіб у балаклавах напали на неповнолітнього лівого екоактивіста **Антон Грибницького** (ім'я змінене на прохання потерпілого): спочатку до нього застосували газовий балончик, а коли він став тікати, то наздогнали й почали бити.

За словами постраждалого, йому завдали кілька ударів молотком по голові й кілька ножових поранень ноги.

На місце приїхала поліція, Грибницького відвезли в лікарню, куди приїхав, крім поліції, чоловік, який назвався «співробітником СБУ». Він, за словами постраждалого й свідків (свідки самого нападу, а також знайомі Грибницького, які приїхали до нього в лікарню), говорив, що

■ Це фото опублікував у сторіз Антон Грибницький після нападу

³⁸ Правоохоронці не пустили активістів на місце проведення другої акції проти ультраправого насильства / ZMINA, 19 січня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-ne-provely-shhe-odnu-akcziyu-proti-ultrapravogo-nasylstva-cherez-rekomendacziyi-policiji/>

³⁹ Ходаковський / Телеграм-канал, 19 січня 2021 року: <https://t.me/BKhadakovsky/1422>

⁴⁰ Червоні / Фейсбук-група, 19 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/chervoni/permalink/3399093896861972/>

⁴¹ Як учасників акції пам'яті незаконно затримала поліція, а потім «впольовували» ультраправі – свідчення / ZMINA, 22 січня 2018 року: <https://zmina.info/news/jak-uchasnikiv-akciji-pamijati-nezakonno-zatrimala-policija-a-potim-vpolovuvali-ultrapravi-svichennja-2/>

є якесь розслідування про нібито екстремізм із боку Антона Грибницького. Хлопцю надали першу допомогу й відвезли до Галицького райвідділу поліції Львова. (У поліції Центру прав людини ZMINA підтвердили прибуття такої людини як потерпілого, але сказали, що не можуть встановити його особу, оскільки хлопець постійно називається різними іменами). Потім приїхав опікун Грибницького (встановили, що постраждалому 15 років) – і хлопця відпустили.

Після інциденту інформація про напад з'явилася в телеграм-каналі «stalkerua» (ймовірний адміністратор якого – Олексій Свиначенко з праворадикальної організації «Національний спротив»). У дописі використано фото зі сторіз Грибницького й бездоказово заявлено, ніби той сам напав на групу праворадикалів⁴².

26 січня 2021 року поліція Львівщини почала провадження за ч. 2 ст. 296 ККУ (групове хуліганство) після того, як родичі активіста подали заяву про злочин.

30 березня 2021 року Львівська правозахисниця Ірина Юзик, яка стала очевидцею нападу та приїжджала до лікарні, де надавали допомогу постраждалому, повідомила про те, що за її скаргою поліція встановила особи поліцейських та «співробітника СБУ» (який також виявився поліцейським). Це – лейтенант патрульної поліції Павло Кравець та оперуповноважений відділу кримінальної поліції Львівського районного управління поліції Сергій Стабрин⁴³. За словами Юзик, їм оголосили догани.

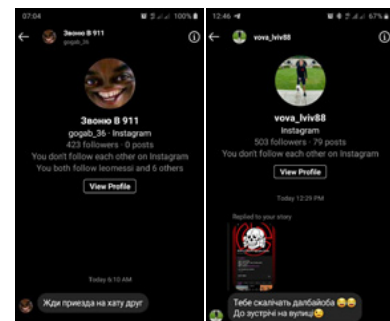
Антон Грибницький – активіст анархістської організації «Чорний стяг» та організації «Екологічна платформа». Цікавиться екологічною проблематикою, бере участь у акціях щодо змін клімату, проти вбивства і вживання в їжу тварин тощо.

Упродовж 2020 року на нього двічі нападали праворадикали – улітку й восени. Окрім того, ZMINA документувала спробу цькування в соцмережах його дівчини, яка також є екоактивісткою і блогеркою.

Обставини нападу 19 січня 2021 року можуть свідчити про його спланований характер. За словами представників «Чорного стягу», напади на Антона Грибницького, ймовірно, зумовлені його діяльністю проти праворадикалів: хлопець замальовує графіті з їхньою символікою, пише дописи в соціальних мережах з критикою тощо.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- 21 січня 2021 року телеграм-канал ультраправого спрямування «Концтабір. Інформ.блок» розмістив⁴⁴ фото й контактні дані **одеського** громадського активіста **Валентина Тирнавського** із висновком, що його «потрібно посадити в клітку». Після того, як Тирнавський поскаржився на цей канал адміністрації соцмережі та закликав у сторіз інших так само це зробити, на «Концтаборі» з'явився ще один допис, у якому його бездоказово звинувачують у збуті наркотиків, споюванні малолітніх дівчат, убивстві тварин⁴⁵.

■ Скриншоти повідомлень з погрозами Валентину Тирнавському

⁴² Stalkerua / Телеграм-канал, 19 січня 2021 року: https://t.me/ua_stalker/704

⁴³ Ірина Юзик / Особиста фейсбук-сторінка, 30 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/iryna.yuzyk/posts/2126359000840226>

⁴⁴ Концтабір. Інформ.блок. / Телеграм-канал, 21 січня 2021 року: https://t.me/Auschwitz_Birkenau/847

⁴⁵ Концтабір. Інформ.блок / Телеграм-канал, 23 січня 2021 року: https://t.me/Auschwitz_Birkenau/879?fbclid=IwAR2IzasUoQJiDH4IH4Yt3gsQEFOUQMh3mpctb5Y-G0YU_gMgpR5Kf2ksVFA

Після цього Тирнавському стали надсилати погрози фізичною розправою невідомі йому люди. Зокрема, йому писали таке: «*тебе скалічать*», «*чекай приїзду на хату*» тощо.

У березні 2021 року телеграм-канал «Концтабір. Інформ.блок» знову опублікував пости про Тирнавського⁴⁶ (бо той у своїх соцмережах закликав скаржитися на цей канал), однак сам активіст повідомив, що відтоді йому більше погроз не надходило. За його словами, він бачить, що його сторіз переглядають люди з правого середовища, і блокує їх.

Валентин Тирнавський – одеський активіст, раніше був у складі «Асоціації ЛГБТ “Ліга”», але, як сам говорить, від початку карантину в 2020 році майже припинив будь-яку громадську активність (хіба онлайн щось публікує).

До цього брав участь в акціях на підтримку ЛГБТ, закликав людей тестуватися на ВІЛ та виходив на Марші рівності в Києві та Одесі. Саме після одеського прайду в 2019 році його почали переслідувати (він тоді вийшов в образі Ісуса, що викликало бурхливу реакцію з боку правих). До Валентина Тирнавського приходили додому та залякували через соцмережі. Тоді адвокатка приймальні Української Гельсінської спілки з прав людини (УГСПЛ) в Одесі Юлія Лісова через суд змусила поліцію відкрити кримінальну справу за його заявою. За даними УГСПЛ, станом на кінець січня та справа досі розслідується без особливого прогресу⁴⁷.

Як розповідає постраждалий, він стежить за телеграм-каналом «Концтабір» уже певний час, оскільки там викладають персональні дані ЛГБТ-активістів (зокрема тих, хто брав участь у подіях «ОдесаПрайду»), після чого ті можуть стати об'єктами атак з боку його підписників. Тирнавський намагався попереджати про такі публікації своїх знайомих. Коли публікацій стало дуже багато, він опублікував пост із закликом скаржитися на цю групу.

У цьому телеграм-каналі також публікують дописи про заперечення Голокосту, антисемітські пости (зокрема з критикою «Правого сектора» за те, що ті не є антисемітами), расистські дописи про темношкірих людей, пости схвалення⁴⁸ побиття Антона Грибницького 19 січня 2021 року у Львові (там, зокрема, вказується, що його «попереджали»), дописи зі схваленням домашнього та гендерно зумовленого насильства, а також заклики спалити офіс Центру прав людини ZMINA⁴⁹.

#юридичне_переслідування

- **26 січня 2021 року** поліція **Камінь-Каширського** на Волині почала провадження за заявою головного редактора інформаційного агентства «Журналісти проти корупції» Сергія Кота стосовно голови Комісії з журналістської етики **Андрія Куликова**⁵⁰ за ст. 171 (перешкоджання професійній діяльності журналістів), ст. 206 (протидія законній господарській діяльності) та ст. 355 (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань) ККУ.

Причиною таких дій стало те, що Комісія з журналістської етики (КЖЕ) виступила із заявою про неприпустимість торгівлі журналістськими посвідченнями, зокрема з боку ІА «Журналісти проти корупції», і закликала поліцію провести перевірку його діяльності⁵¹, після того, як

⁴⁶ Концтабір. Інформ.блок / Телеграм-канал, 8 березня 2021 року: https://t.me/Auschwitz_Birkenau/1088

⁴⁷ Українська Гельсінська спілка з прав людини / Фейсбук-сторінка організації, 27 січня 2021 року: <https://www.facebook.com/Ugspl/posts/3692496847464911>

⁴⁸ Концтабір. Інформ.блок / Телеграм-канал, 20 січня 2021 року: https://t.me/Auschwitz_Birkenau/816

⁴⁹ Концтабір. Інформ.блок / Телеграм-канал, 11 грудня 2020 року: https://t.me/Auschwitz_Birkenau/603

⁵⁰ Проти КЖЕ відкрили справу за заявою голови «Журналістів проти корупції». Андрій Куликов не здивований / Детектор медіа, 5 лютого 2021 року: <https://detector.media/community/article/184627/2021-02-05-proty-kzhe-vidkryly-spravu-za-zayavoyu-golovy-zhurnalistiv-proty-korupsiy-andriy-kulykov-ne-zdivovany/>

⁵¹ Заява Комісії з журналістської етики щодо незаконної видачі прес-карт і зловживання статусом журналіста / Комісія з журналістської етики, 27 січня 2021 року: <http://www.cje.org.ua/ua/news/zayava-komisiyi-z-zhurnaliststskoyi-etyky-shchodo-nezakonnogo-vydachi-pres-kart-i-zlovzhyvannya>

згадане інформгентство звернулося до комісії зі скаргою на виконавчу директорку «Інституту масової інформації» (ІМІ) Оксану Романюк, яка також критикувала їх за торгівлю журналістськими посвідченнями.

Йдеться, зокрема, про те, що на сайті організації «Журналісти проти корупції» розміщено повідомлення (яке також ставилося на рекламу у фейсбуці), у якому пропонується за сплату членських внесків видати будь-кому журналістське посвідчення, а ця людина тоді зобов'язується брати участь у громадських заходах організації та публікувати на її сайті не менш ніж одну статтю на місяць. Там також було сказано, що мати журналістське посвідчення буде корисно переліку осіб, куди внесено «юристів», «підприємців», «місцевих депутатів» та «автолюбителів, які люблять подорожувати».

Всеукраїнське Об'єднання "Журналісти проти корупції" запрошує саме тих, кому "болить", приєднатись та стати Журналістом НАРОДНОЇ Інформаційної Агенції на правах професійного журналіста.

• Журналістське посвідчення буде корисне:

- Волонтеру;
- Громадському активісту;
- Правозахиснику;
- Юристу;
- Студенту, особливо журфака;
- Блогеру;
- Фрілансеру;
- Депутату, особливо місцевого рівня;
- Підприємцю;
- Автолюбителю, який багато подорожує;
- Фотографу;
- Відео оператору;

та всім небайдужим до несправедливості...

■ Скриншот публікації на сайті ІА «Журналісти проти корупції»

Раніше директорка «Інституту масової інформації» Оксана Романюк у коментарі «Детектору медіа» розкритикувала таку практику, і у відповідь Сергій Кот написав заяву в поліцію стосовно неї, звинувативши в завідомо неправдивому повідомленні про злочин. 31 грудня 2020 року поліція Камінь-Каширського почала відповідне провадження. ZMINA розглядає це провадження як таке, що має ознаки невмотивованого юридичного переслідування⁵².

Окрім поліції, Сергій Кот також звернувся до КЖЕ, аби та засудила заяву Оксани Романюк, а коли комісія його не підтримала, написав заяву про злочин у поліцію і щодо КЖЕ. При цьому, після висловлювань Оксани Романюк або висновку КЖЕ про ІА «Журналісти проти корупції», провадження не починалися, а продаж журналістських посвідчень продовжувався.

25 лютого 2021 року Головне управління Нацполіції повідомило у відповідь на запит Центру прав людини ZMINA, що провадження щодо КЖЕ та Романюк були об'єднані з ще трьома провадженнями (на час публікації доповіді невідомо, чого саме вони стосуються) та передані 28 січня на розслідування слідчому відділу Шевченківського управління поліції Києва, а тоді 10 лютого – назад до поліції Каменя-Каширського. Про те, щоб поліція проводила якісь слідчі дії чи будь-як контактувала з представниками КЖЕ чи ІМІ, станом на час публікації доповіді невідомо.

Комісія з журналістської етики – всеукраїнська громадська організація, орган саморегуляції роботи журналістів та редакцій, що розглядає скарги на порушення професійних етичних стандартів у медіа, а також є майданчиком для обговорення шляхів вирішення конфліктних ситуацій, базуючись на «Кодексі етики українського журналіста», статуті та положенні ВГО «Комісія з журналістської етики».

⁵² Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 139

#знищення_чи_пошкодження_майна

- У ніч на **27 січня 2021** року невідомі розбили бічне скло й пошкодили салон машини журналіста і громадського активіста з **Дніпра Івана Красікова**. За словами постраждалого, при цьому зловмисники нічого звідти не забрали, тож спроба пограбування виключена.

Як розповідає Красіков, він приїхав до своєї матері. Пригадує, що чув, як близько 6–7 години спрацювала сигналізація, а коли виходив уранці, то побачив розбите вікно з боку водія й викликав поліцію (як пізніше написали в поліції Дніпропетровської області, вони зареєстрували його заяву як звернення громадян). На думку постраждалого, за ним стежили.

■ Фото з фейсбук-сторінки Івана Красікова

Сам Красіков має дві версії ймовірних мотивів псування його майна: конфлікт, який він мав у місцевій лікарні з іншими активістами, або його критика місцевої влади в Дніпрі чи вихідців із Дніпра в центральній владі.

На користь другої версії активіст наводить приклад з низкою дискредитаційних публікацій про нього взимку 2020 року, що нібито він врізався машиною у «швидку допомогу». Пізніше Красіков визнав через суд цю інформацію такою, що не відповідає дійсності⁵³.

У 2020 році в соцмережах також було опубліковано низку дописів, ніби Красіков помер (в одному випадку йшлося нібито про виявлення тіла активіста⁵⁴, в іншому – публікація про виявлення тіла активістів Івана Красікова й Миколи Кожушка ілюструвалася статтею з фотографією останків кількох неідентифікованих людей, знятою середнім планом, щоби було детально видно значні сліди розпаду, хоча в самому матеріалі не було інформації, що йдеться саме про нього⁵⁵); окремі дописувачі навіть пропонували підвезти на похорон охочих попрощатися з Красіковим⁵⁶.

Маша Скворцова

8 серп. 2020 • 3

В Днепре обнаружили разложившиеся тела трёх мужчин.

Согласно нашим источникам в ГУНП в области, тела двоих убитых, всё-таки удалось идентифицировать. Ими оказались два товарища- сепатиста и экс-штабисты Партии Регионов Коля Кожушко и Ваня Красиков.

p.s. Убитый Коля Кожушко, приходился внебрачным сыном известного в Днепре баскетболиста Марка Соломоновича Бери.

■ Зразок публікації, яку активіст розцінює як погрозу

Іван Красіков – керівник ГО «Неурядова медійно-адвокаційна група» (раніше називалася Дніпропетровська обласна громадська організація «Незалежна асоціація журналістів»). Є автором низки журналістських матеріалів на правозахисну тематику, проводить журналістські розслідування.

Раніше співпрацював із БО «100 ВІДСОТКІВ ЖИТТЯ» (тоді – Мережа людей, які живуть з ВІЛ) в окремих проєктах у Дніпрі, займався моніторингом закупівель ліків та медичного обладнання місцевою владою, аналізом надання дніпрянам паліативної допомоги (зокрема є публікації про це за 2017–2018 роки). У 2020 році в публікаціях медіа також титується як політолог.

⁵³ Кіровський районний суд Дніпропетровська. Рішення від 27 листопада 2020 року / Оpendатобот: <https://opendatobot.ua/court/93442430-ae36cdf9642adff05e3d2859ccc0f3b7>

⁵⁴ Маша Скворцова / Особиста фейсбук-сторінка, 9 серпня 2020 року: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=173115324268369&id=100047097063031

⁵⁵ Маша Скворцова / Особиста фейсбук-сторінка, 8 серпня 2020 року: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=172813370965231&id=100047097063031

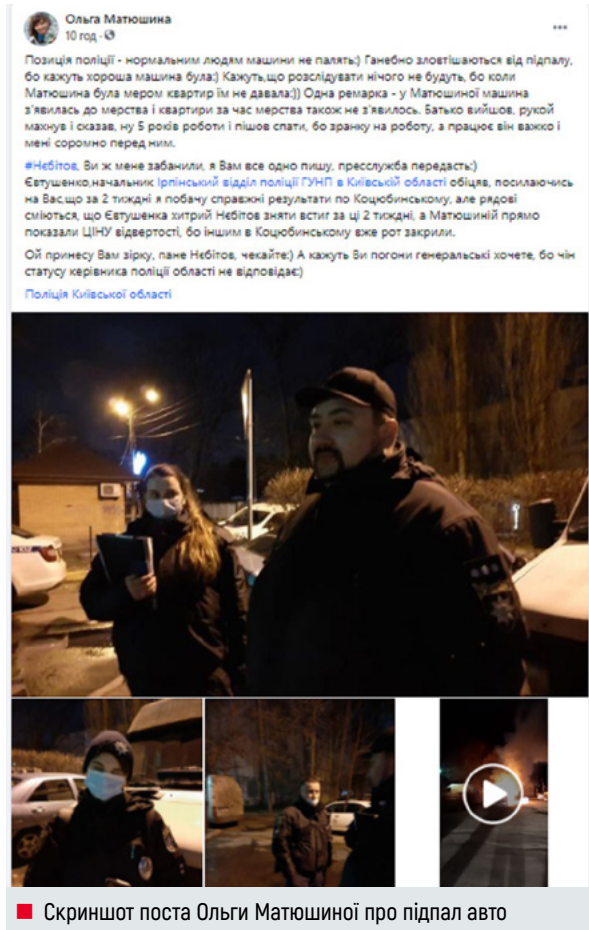
⁵⁶ Как «разгосударствленные» СМИ могут «похоронить» вас за бюджетные деньги / Бизнес Цензор, колонки, 27 жовтня 2020 року: https://biz.censor.net/columns/3227148/kak_razgosudarstvlennye_smi_mogut_pohoronit_vas_za_byudjetnye_dengi

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **27 січня 2021 року** близько пів на третю ранку невідомі підпалили авто колишньої селищної голови **Коцюбинського**, громадської активістки **Ольги Матюшиної**. За її словами, пожежників викликав хтось із перехожих.

Активістка вважає те, що сталося, помстою за її попередню громадську діяльність і намаганням придушити активність інших людей через показове «покарання» когось більш-менш відомого в селищі та регіоні.

За словами Матюшиної, у грудні вона склала мандат депутатки селищної ради Коцюбинського та займалася приватним життям, дитиною та освітою (на момент інциденту – завершувала навчання в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка). Іноді вона писала на своїй фейсбук-сторінці про політичне та суспільне життя в Коцюбинському або репостила матеріали, але якоїсь активної офлайн-діяльності останнім часом не вела.

■ Скриншот поста Ольги Матюшиної про підпал авто

Поліція Київщини повідомила про початок кримінального провадження за ч. 2 ст. 194 ККУ (умисне знищення чи пошкодження майна)⁵⁷.

16 лютого 2021 року поліція оголосила про підозру у вчиненні цього підпалу 35-річному раніше судимому киянину⁵⁸. Йому обрали запобіжний захід у вигляді домашнього арешту на два місяці, який збігає у квітні (а новий суд станом на 8 квітня не призначено). За інформацією потерпілої, цей чоловік є організатором злочину, а ймовірний виконавець їй також відомий, але йому підозри не влучали.

Ольга Матюшина – громадська активістка з селища Коцюбинське на Київщині, колишня голова селища (обрана у 2015 році). Виступала проти забудови Біличанського лісу, розташованого поблизу Коцюбинського й завдяки зусиллям активістів з 2014 року включеного до складу Голосіївського національного природного парку, та за приєднання селища до Києва⁵⁹ (у липні 2020 року Верховна Рада відмовилася це робити). Через це частина місцевих депутатів звинувачували її в тому, що вона начебто хоче відкрити доступ до Біличанського лісу столичним забудовникам, про неї з'являлися дискредитаційні матеріали на сайті «Правда

⁵⁷ За фактом загоряння автомобіля в селищі Коцюбинське поліція Київщини відкрила кримінальне провадження / Головне управління Національної поліції в Київській області, 27 січня 2021 року: <https://kv.npu.gov.ua/news/Informaciya/za-faktom-zagoryannya-avtomobilya-v-selishhi-koczyubinske-policiya-kijivshini-vidkrila-kriminalne-provazhennya/>

⁵⁸ Поліцейські Київщини встановили зловмисника, причетного до організації та здійснення підпалу авто у селищі Коцюбинське та повідомили йому про підозру / Головне управління Національної поліції в Київській області, 16 лютого 2021 року: <https://kv.npu.gov.ua/news/Informaciya/policejski-kijivshini-vstanovili-zlovmisnika-prichetnogo-do-organizaciji-ta-zdijsnennya-pidpalu-avto-u-selishhi-koczyubinske-ta-povidomili-jomu-pro-pidozru/>

⁵⁹ #ЖіночаСправа: Ольга Матюшина – про «перевороті» в Коцюбинському, приєднання до Києва та закони фізики / Радіо Свобода, 10 вересня 2020 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zhinocha-sptava-olha-matyushyna/30829480.html>

Ірпеня»⁶⁰, де, як повідомляла ZMINA, у 2020 році також розміщувалася дискредитаційна кампанія проти головної редакторки сайту «Рух Чесно» Ірини Федорів⁶¹.

У 2016 році на Ольгу Матюшину було здійснено напад⁶².

ЛЮТИЙ 2021 РОКУ

#фізичний_напад

- **2 лютого 2021 року** в барі «Живе пиво» в **Пирятині** Полтавської області було вчинено напад на місцевого блогера **Вадима Кирпиченка**. У заклад він прийшов разом з товаришем, і поки вони робили замовлення, до них почав чіплятися чоловік із компанії, що вже там сиділа.

За словами постраждалого, це був Олександр Бугайов, один зі свідків у справі про адміністративне правопорушення стосовно Кирпиченка, якого звинувачували в дрібному хуліганстві та злісній непокорі законній вимозі поліцейського 23 грудня 2020 року, коли Кирпиченко намагався пройти на сесію міськради з пластиковим вінком, аби висловити протест проти неправомірного, на його думку, розподілу бюджетних коштів. Як з'ясувалося у процесі розгляду адмінпротоколу, Бугайов брав участь у акції проти підвищення тарифів під стінами міської адміністрації, де відбувалася сесія, зайшов у фойє і, побачивши Кирпиченка з вінком, обурився й вирішив не пускати його до сесійної зали.

Як розповідає Кирпиченко, Бугайов побачив його в барі й почав кричати щось в образливій формі стосовно нього, його зовнішності та діяльності, зокрема, що нібито Кирпиченко критикує мера. Після цього один чоловік з цієї компанії підійшов і вдарив Кирпиченка по обличчю (це зафіксовано на відео⁶³). За словами Кирпиченка, вся компанія була нападпитку. Активіст викликав поліцію. Коли приїхали правоохоронці, то він вийшов на вулицю з поліцейською написати заяву, а коли повернувся, то побачив, що його товаришу розбили ніс (імовірно, той же нападник, який накинувся й на Кирпиченка), але той відмовився давати щодо цього пояснення чи писати заяву в поліцію.

10 лютого 2021 року на Вадима Кирпиченка знову напали. За словами постраждалого, йому подзвонив невідомий і призначив зустріч біля будинку культури в Пирятині, а коли Кирпиченко вийшов до нього, виявилось, що це Олександр Бугайов. Як зазначає Вадим Кирпиченко, чоловік спочатку кричав на нього, а тоді збив з ніг і кілька разів ударив. Активіст викликав поліцію і написав заяву про злочин, але коли поліцейські поїхали, нападник повернувся із ще кількома людьми, піднявся до нього в кабінет і знову побив, після чого хтось у будівлі, що бачив ситуацію, знову викликав поліцію⁶⁴.

■ Будинок культури в Пирятині, де трапився інцидент (Фото: Анастасія Москвичова)

За кілька годин до інциденту у фейсбук-групі «Апельсин» про локальні новини Пирятини й регіону, яку модерує активіст, з'явився допис із фото трьох чоловіків, один з яких стискає

⁶⁰ Коцюбинські «активісти» замовчують факт вирубки Біличанського лісу / Правда Ірпеня, 29 листопада 2018 року: <https://irpin.news/kocubinski-aktivisti-zamovchuyut-fakt-virubki-bilichanskogo-lisu/>

⁶¹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 53

⁶² Невідомі напали на активістку та селищну голову Коцюбинського. Активістку сильно побили / ZMINA, 2 листопада 2016 року: https://zmina.info/news/nevidomi_napali_na_aktivistku_ta_selishhnu_golovu_kocubinskogo_aktivistku_silno_pobili-2/

⁶³ OrangeTV / Ютуб-канал, 4 лютого 2021 року: <https://www.youtube.com/watch?v=ZIfuJamBol>

⁶⁴ Пирятинський активіст Вадим Кирпиченко заявив про побиття і погрози / ZMINA, 10 лютого 2021 року: <https://zmina.info/news/pyryatynskiy-aktivist-vadym-kyrpychenko-zayaviv-pro-pobytya-i-pogrozy/>

долоню в кулак, із підписом «Привіт, Кирпиченко». Це активіст розцінює як погрозу перед нападом.

Пізніше, на суді щодо адміністративного протоколу, що відбувся 18 лютого, Олександр Бугайов заявив, що йому теж погрожували, а 15 лютого на нього напали. У відповідь на запит Центру прав людини ZMINA в поліції Полтавщини повідомили, що 18 лютого зареєстрували відповідну заяву від Бугайова, але до ЄРДР не вносили (станом на 1 березня).

Вадим Кирпиченко – пирятинський журналіст, засновник локального видання «Апельсин». Кілька разів Інститут масової інформації фіксував випадки перешкоджання його журналістській діяльності та погроз.

23 грудня 2020 року його затримали під час спроби провести акцію на засіданні Пирятинської міськради і склали на нього протокол за статтю про злісну непокору законній вимозі поліцейського. Цей інцидент був внесений до моніторингової доповіді Центру прав людини ZMINA за 2020 рік як такий, що має ознаки невмотивованого юридичного переслідування⁶⁵.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **4 лютого 2021 року** близько другої години ночі в **Одесі** невідомі розбили вікна й пошкодили зовнішню частину машини, що належить дружині місцевого підприємця **Дмитра Єгоренка**, припаркованої неподалік від їхнього дому.

За словами постраждалого, він почув, що спрацювала сигналізація, і, виглянувши на вулицю, побачив 3–4 людини, які тікали. Єгоренко викликав поліцію і написав заяву, але пізніше виявив, що вона зареєстрована як звернення громадян і передана до дільничного. Тому 9 лютого він подав заяву в поліцію повторно.

Інцидент Дмитро Єгоренко пов'язує зі своєю громадською діяльністю проти продажу сигарет без акцизних марок⁶⁶. За його словами, 11 листопада 2020 року він зафіксував на відео факт такої торгівлі на Слобідському ринку в Одесі та звернувся до поліції, але коли правоохоронці приїхали, виявилось, що продавчиня збрала товар і пішла геть. Пізніше він ще кілька разів викликав поліцію або подавав відповідні заяви. Як розповідає Єгоренко, щоразу, коли поліцейські приїжджали на виклик, вони не заставали там продавців, але якщо з певних причин екіпаж патрульних не виїжджав, то ті продовжували торгувати (тому він висловлює підозру щодо витоку інформації від поліції).

22 грудня 2020 року Дмитро Єгоренко знову зняв на відео, як жінка торгує такими сигаретами, а коли йшов із ринку, його наздогнали двоє осіб, накинули йому на голову його ж каптур із куртки й завдали кілька ударів у потилицю. Єгоренко чинив опір і намагався сфотографувати когось із нападників, але ті втекли. За словами постраждалого, він подав заяву в поліцію, і було відкрито провадження за ст. 125 ККУ (умисне завдання легких тілесних ушкоджень), але потім справу закрили, після чого активіст оскаржив це в суді (є постанова Суворовського районного суду Одеси від 1 лютого 2021 року, якою було скасоване рішення про закриття провадження).

1 лютого, у день, коли відбулося друге засідання у згаданій судовій справі, невідомі порізали шини на автівці його дружини (пізніше саме цю машину розбили).

⁶⁵ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 136

⁶⁶ Один против системы. Как торговцы сигаретами вместе с полицией уничтожают жизнь человека в Одессе / Евгений Плинский. Ютуб-канал: <https://www.youtube.com/watch?v=3fM0oW8Oy7o>

Наступного дня, **2 лютого**, йому зателефонував невідомий і сказав: «*Ты не переживай. Мы к тебе за поселок Котовского приедем*». Як пояснив Єгоренко, там розташований бар «Open beer» (Ілічанка, Одеська область). Цей бізнес зареєстрований на його товариша, але сам він також до нього дотичний. Цього ж дня туди прийшли «громадські активісти», зробили контрольну закупку й перевірили документи, але порушень, за словами Єгоренка, не знайшли.

Поліція Одеси (сектор дізнання) розслідує два кримінальні провадження, де Єгоренко є потерпілим – за ч. 1 ст. 296 ККУ (хуліганство) – за фактом пошкодження машини дружини Єгоренка, а також за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне легке тілесне ушкодження) від 23 грудня 2020 року – за фактом нападу на нього.

5 березня 2020 року Суворовський районний суд Одеси задовольнив клопотання Дмитра Єгоренка про надання йому державної охорони.

Дмитро Єгоренко – підприємець із Одеси, до громадських організацій чи ініціатив не належить. За словами Єгоренка, цю всю діяльність він веде просто як громадянин, який побачив правопорушення⁶⁷. Проблемою торгівлі сигаретами без акцизів після розголосу з боку активістів цікавились і медіа, але журналісти також зазнавали атак з боку таких «підприємців»⁶⁸.

#знищення_чи_пошкодження_майна

#залякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- У ніч на **5 лютого 2021 року** між першою і другою годиною невідомі кинули гранату в будинок у селі **Сороківка** на Харківщині, що належить подружжю активістів **Михайлові Зубкову** та **Наталії Шibaєвій**, які виступають проти розбудови піщаних кар'єрів неподалік. Подружжя вибігло на вулицю, почувши вибух, і побачило, що дві їхні машини палають, вогонь перекинувся на гараж.

Як розповідає Наталія Шibaєва, ймовірно, що вибуховий пристрій намагалися закинути у вікно на другому поверсі, але не влучили. Михайло Зубков вважає інцидент замахом на їхнє життя.

■ Фото після підпалу опублікував на фейсбучі активіст Олег Іванченко

Поліція, що прибула на місце події, виявила там запал і уламки корпусу гранати РГД-5, яка, за їхніми даними, вибухнула на даху будинку.

Поліція почала провадження за ч. 2 ст. 194 (умисне знищення або пошкодження майна) ККУ. Після проведення слідчих дій правоохоронці також прийняли рішення про відкриття кримінального провадження за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 115 ККУ (замах на умисне вбивство)⁶⁹.

⁶⁷ Напад та понівечене авто: як одесит бореться проти нелегальної точки продажу цигарок / Українська Гельсінська спілка з прав людини, 10 лютого 2021 року: <https://helsinki.org.ua/articles/napad-ta-ponivechene-avto-ia-k-odesyt-boretsia-proti-nелегалnoi-tochky-prodazhu-tsyharo-k/?fbclid=IwAR2zfSW0a5oC7xW93qSC0hLJo6Xh0p7xB8Q70zvK4M9EYnjCkF6irwCJcl0>

⁶⁸ На одесских журналистов напали во время съемки сюжета о торговле безакцизными сигаретами / Грати, 11 лютого 2021 року: <https://graty.me/news/na-odesskih-zhurnalistov-napali-vo-vremya-semki-syuzheta-o-torgovle-bezakcziznymi-sigaretami/>

⁶⁹ Поліція відкрила два кримінальних провадження за фактом події у селі Сороківка на Харківщині (ОНОВЛЕНО) / Поліція Харківської області, 5 лютого 2021 року: <https://hk.npu.gov.ua/news/vbivstva/policiya-vidkrila-dva-kriminalnix-provazhennya-za-faktom-podiji-u-seli-sorokivka-na-xarkivshini-onovleno/>

Михайло Зубков і Наталія Шibaєва є активними учасниками акції «Ні – пісковику» мешканців сіл Вільхівка й Сороківка на Харківщині. Вони вимагають побудувати об'їзду дороги, щоб важка техніка, що прямує до піщаних кар'єрів, не проїжджала через села (це єдина дорога до міста). Тривалий час мешканці зверталися до місцевої та центральної влади з такими вимогами, а наприкінці січня почали виходити на протести, що врешті вилилися в перекриття траси (чотири дні вона була заблокована). Каталізатором протесту стала новина, що, окрім діючого кар'єру ТОВ «Харківнерудпром», планується відкрити ще один – корпорацію «Криниця»⁷⁰.

Як говорить представник ініціативної групи жителів Вільхівської громади Сергій Мінченко, інциденту з підпалом передували погрози учасникам протестів. За його словами, на другий день після початку перекриття дороги до протестувальників під'їхала біла «Шкода» із, як вони зрозуміли, представниками ТОВ «Харківнерудпром» (але пізніше на підприємстві це заперечили). Один з них у нецензурній формі погрожував спалити активістам машини та демонстративно почав робити фото їхніх номерних знаків (учасники протесту, серед яких були Зубков і Мінченко, тоді вивели цього чоловіка геть).

#дискредитація

- **15 лютого 2021 року** було зафіксовано кілька публікацій колонки, першочергово надрукованій у виданні Lenta UA під заголовком «Бревно в глазу: почему «соросята» терпят коррупцию у своего подшефного» про антикорупційного активіста **Віталія Шабуніна**⁷¹.

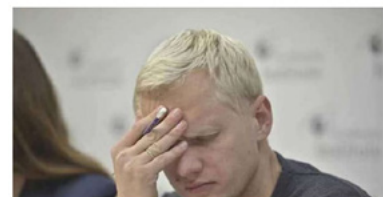
Інформаційним приводом у цьому випадку було висловлювання Віталія Шабуніна: «...за перші 40 днів цього року ДБР повідомило про майже 20 злочинів, учинених орлами Авакова». Автор матеріалу Іван Сергієнко називає цю репліку «вкидом», тому що, за його словами, йдеться здебільшого про ті випадки, про які поліція сама повідомила ДБР.

Через це автор звинувачує Віталія Шабуніна (якого він називає «одним із головних «соросят» в Україні») у маніпуляції інформацією і, щоб нібито навести ще один аргумент на підтримку цієї ідеї, говорить про відсутність громадських розслідувань і заяв ЦПК стосовно очільника НАБУ Артема Ситника з критикою останнього. Сергієнко також повідомляє про те, що Шабунін нібито не з'являється на суд у справі за статтею Кримінального кодексу про погрозу або насильство стосовно журналіста Всеволода Філімоненка (у 2018 році Шабунін вдарив Філімоненка по обличчю, а той застосував проти нього газовий балончик⁷²).

ПОЛИТИКА ★ СКАНДАЛ

ШАБУНИН ПРОМАХНУЛСЯ: ПОЧЕМУ БОРЕЦЬ С КОРРУПЦИЕЙ ПОДДЕРЖАЛ ВАНДАЛОВ ПОД ОФИСОМ ПРЕЗИДЕНТА

09:25 22 мар. 634 Читайте на: УКР РУС

■ Скриншот однієї зі згаданих публікацій

⁷⁰ Zubkov Mikhail / Фейсбук-сторінка, 2 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/photo?fbid=10219287063750762&set=pcb.850456672464138>

⁷¹ БРЕВНО В ГЛАЗУ: ПОЧЕМУ «СОРОСЯТА» ТЕРПЯТ КОРРУПЦИЮ У СВОЕГО ПОДШЕФНОГО / Lenta UA, 15 лютого 2020 року: https://lenta.ua/brevno-v-glazu-pochemu-sorosyata-terpyat-korrupciyu-u-svoego-podshefnogo-86496/?fbclid=IwAR10_HU2RKLauJqnSOzJGwqZApXLAamerwV-3aeeETilM6W4t8mC0rRHS2g/

⁷² Суд над Шабуніном: про що розповіли свідки з боку Філімоненка / Радіо Свобода, 3 травня 2018 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/29207137.html>

Згаданий матеріал був принаймні двічі передрукований – виданнями «Багнет» під заголовком «Шабунин ради скандала пошел по пути манипуляции»⁷³ та «Рупор» під заголовком «Шабунин и «орлы Авакова»: как борец с коррупцией загремел в громкий скандал»⁷⁴.

Ознак «скандалу», у який «загримів» активіст, у жодній з публікацій не наводиться. У двох з них, де теги публічні, серед них зазначені імена Віталія Шабуніна та Артема Ситника, а також аббревіатури НАБУ і (в одному випадку – першій публікації) МВС. Таким чином, ці тексти має побачити читач, який шукатиме інформацію саме за цими ключовими словами.

Згаданий матеріал з'являється того ж дня, коли Віталій Шабунін повідомляє на своїй фейсбук-сторінці, що Кабмін на позачерговому засіданні розглянув законопроект про НАБУ, до якого однією з правок була додана норма, за якою має бути звільнений чинний керівник відомства Артем Ситник⁷⁵.

Водночас фраза Віталія Шабуніна, про яку йдеться, взята з відеоблогу активіста, розміщеного на сайті телеканалу «24» 11 лютого⁷⁶. Там Шабунін цитує новини з сайту ДБР щодо їхніх розслідувань зловживань з боку працівників інших органів правопорядку й доходить висновку про необхідність, на його думку, відставки нинішнього міністра внутрішніх справ Арсена Авакова, під час роботи на посаді якого це все відбувалося.

Інформаційним приводом для створення цього блогу стала розміщена на сайті ДБР інформація про катування чоловіка в Черкасах 7 лютого 2021 року: поліцейських підозрюють у побитті постраждалого стільцем і шлангом від вогнегасника, причому йому було завдано значних ушкоджень, зокрема вибито передні зуби⁷⁷. До того ж Шабунін згадує і колишні випадки, зокрема побиття і зґвалтування жінки в Кагарлику, яку викликали до відділку як свідка.

Згодом, 22 березня, видання Lenta UA опублікувало інший текст про Віталія Шабуніна «Шабунин промахнулся: почему борец с коррупцией поддержал вандалов под Офисом президента»⁷⁸ того ж автора, Івана Сергієнка. Наступного дня цей матеріал було передруковано виданням «Рупор» під заголовком «Силловые атаки на власть и игры в оппозицию со стороны Шабунина: почему антикоррупционер поддержал протестующих под ОП»⁷⁹.

Текст не можна однозначно означити як фейк, оскільки він складається з оціночних суджень і спекуляцій щодо того, чому Шабунін опублікував на своїй приватній фейсбук-сторінці анонс акції під ОП 20 березня на підтримку Сергія Стерненка, а потім ніяк не коментував її результат. При цьому відомо, що Шабунін ніколи не був заявлений серед організаторів цієї акції, тому неочевидно, чому він має її коментувати. Загалом матеріал виглядає так, ніби його написали для того, аби просто ще раз згадати ім'я Віталія Шабуніна в негативному ключі. У бекграунді

⁷³ ШАБУНИН РАДИ СКАНДАЛА ПОШЕЛ ПО ПУТИ МАНИПУЛЯЦИИ / Багнет, 15 лютого 2021 року: http://www.bagnet.org/news/society/1303648/shabunin-radi-skandala-poshel-po-puti-manipulyatsii?fbclid=IwAR2yOKeu6uBea9bHe-Kds6JEgUfcN1wB6q8_EGSoaO53ss0AI89nrcH2mnY

⁷⁴ ШАБУНИН И «ОРЛЫ АВАКОВА»: КАК БОРЕЦ С КОРРУПЦИЕЙ ЗАГРЕМЕЛ В ГРОМКИЙ СКАНДАЛ / Рупор, 15 лютого 2021 року: https://www.rupor.info/news/169737/shabunin-i-orly-avakova-kak-borets-s-korrupsiey-zagremel-v-gromkiy-skandal/?fbclid=IwAR10_HU2RKLauJqnSOzJGwqZApXLAamerwV-3aeeETiIM6W4t8mC0rRHS2g

⁷⁵ Vitaliy Shabunin / Особиста фейсбук-сторінка, 15 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/vitaliy.shabunin/posts/10158038974659537>

⁷⁶ Прикривали наркодилерів і гамселили кийками до смерті: потворні вчинки «орлів» Авакова / 24 новини, 11 лютого 2021 року: https://novyny.24tv.ua/skandalni-vchinki-orliv-arsena-avakova-ukrayina-novini_n1540184

⁷⁷ Побиття залізним стільцем та шлангом від вогнегасника – двох Черкаських поліцейських підозрюють у катуванні (ВІДЕО) / Державне бюро розслідувань, 8 лютого 2021 року: <https://dbr.gov.ua/news/pobittya-zaliznim-stilcem-ta-shlangom-vid-vognegasnika-dvoh-cherkaskih-policejskih-pidozryuyut-u-katuvanni>

⁷⁸ ШАБУНИН ПРОМАХНУЛСЯ: ПОЧЕМУ БОРЕЦ С КОРРУПЦИЕЙ ПОДДЕРЖАЛ ВАНДАЛОВ ПОД ОФИСОМ ПРЕЗИДЕНТА / Lenta UA, 22 березня 2021 року: <https://lenta.ua/shabunin-promahnulsya-pochemu-borets-s-korrupsiey-podderzhal-vandalov-pod-ofisom-prezidenta-91451/>

⁷⁹ СИЛОВЫЕ АТАКИ НА ВЛАСТЬ И ИГРЫ В ОППОЗИЦИЮ СО СТОРОНЫ ШАБУНИНА: ПОЧЕМУ АНТИКОРРУПЦИОНЕР ПОДДЕРЖАЛ ПРОТЕСТУЮЩИХ ПОД ОП / Рупор, 23 березня 2021 року: <https://www.rupor.info/news/171486/silovye-ataki-na-vlast-i-igry-v-oppozitsiyu-so-storony-shabunina-pochemu-antikorrupsioner-podderzhal-protestuyushchih-pod-op>

до статті згадується справа за заявою позафракційного депутата Андрія Деркача⁸⁰ щодо нібито розкрадання коштів американської допомоги, але в такому формулюванні, ніби ЗМІ провели розслідування і встановили факт злочину і причетність до нього Шабуніна (доказів згаданого в матеріалах за наведеними в тексті лінками не заявлено, і суд також на момент публікації жодних рішень не виніс, тобто факти не встановлені).

Це все дає можливість Центру прав людини ZMINA робити припущення про розгортання дискредитаційної кампанії проти Віталія Шабуніна – у продовження зафіксованої дослідниками центру в 2020 році⁸¹.

Віталій Шабунін – співзасновник громадської організації «Центр протидії корупції», що займається розробкою та адвокацією законодавчої бази для протидії корупції (зокрема щодо антикорупційних органів НАБУ, САП, ВАКС та АРМА, криміналізації незаконного збагачення тощо), моніторингом держзакупівель та ініціює розслідування зловживань.

#фізичний_напад

- **16 лютого 2021 року** в приміщенні міськради **Рубіжного**, що на Луганщині, на громадську активістку **Ольгу Феленко** напав міський голова Сергій Хортів. За словами жінки, він ударив її в живіт, а тоді вихопив з її рук телефон і кинув об стіну – конфлікт частково був зафіксований на відео⁸².

Як пояснює Феленко, вона вже кілька років разом з іншими активістами домогалася передання земельної ділянки, на якій розташований ринок у Рубіжному, у комунальну власність, а міський голова, на переконання активістки, лобював здачу всієї цієї ділянки в оренду місцевому бізнесмену.

За словами постраждалої, у день, коли стався інцидент, вона прийшла в черговий раз до міськради з'ясувати якісь питання, пов'язані з землею під ринком (її все ж таки передали в комунальну власність, і тепер нею розпоряджається комунальне підприємство), і зустріла там же інших активістів, які прийшли з інших питань (зокрема щодо закриття шкіл⁸³).

Вирішили, що разом піднімуться в приймальню до міського голови. Їм сказали, що Хортіва немає, тому вони сподівалися на зустріч з його заступником, але коли Феленко заглянула в кабінет, то виявила, що він там сидів. Вона спочатку вийшла, а тоді зайшла знову, щоб домовитися про зустріч з ними всіма, але, як стверджує активістка, міський голова був налаштований агресивно й напав на неї.

Як з'ясували журналісти «5 каналу»⁸⁴, до цього ще кілька активістів з Рубіжного заявляли про насильство з боку Сергія Хортіва.

Ольга Феленко висловлює побоювання щодо продовження тиску на неї. За її словами, у 2018 році стався підпал магазину, що належить їй (він також розташований на ринку, про

⁸⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 57

⁸¹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 72

⁸² Файне Рубіжне / Фейсбук-група, 16 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/374580119589298/permalink/1337019843345316/>

⁸³ Закриття шкіл в Луганской области на совести Шахова и его «голового поля» / 6451.com.ua. Сайт города Лисичанска, 26 лютого 2021 року: <https://www.6451.com.ua/news/3033171/zakrytie-skol-v-luganskoj-oblasti-na-sovesti-sahova-i-ego-gologo-pola>

⁸⁴ У РУБІЖНОМУ МІСЬКИЙ ГОЛОВА-ДЕБОШИР СИСТЕМАТИЧНО КИДАЄТЬСЯ З КУЛАКАМИ НА АКТИВІСТІВ – ПОДРОБИЦІ / 5 канал, 19 лютого 2021 року: <https://www.5.ua/regiony/u-rubizhnomu-miskyi-holova-deboshyr-sistematychno-kydaietsia-z-kulakamy-na-aktyvistiv-podrobytsi-237276.html>

який ішлося на початку), а в ніч на 26 лютого 2021 року горіли ще два торговельні павільйони на цьому ж ринку⁸⁵. У медіа повідомляють⁸⁶, що принаймні один з них належить місцевому депутату від «Нашого краю» (куди належить і Хортів, але цей депутат (Олександр Коваленко), за словами Феленко, не підтримував ініціативи передати ринок у приватну власність).

Ольга Феленко також каже, що в серпні 2020 року отримувала усні погрози. За її словами, до неї підійшли на вулиці двоє незнайомих чоловіків у медичних масках і погрожували розправою, якщо вона не перестане писати пости про Хортіва.

Сам Сергій Хортів наразі ситуацію офіційно не коментував.

Поліція Луганщини за фактом нападу на Ольгу Феленко почала провадження за ч. 1 ст. 125 ККУ (умисне завдання легких тілесних ушкоджень). Станом на 5 березня 2021 року розслідування триває, про підозру нікому не повідомили.

На запит Центру прав людини ZMINA також повідомили про те, що за фактом погроз, що надходили Феленко в серпні 2020 року, розслідується провадження за ч. 1 ст. 129 ККУ (погроза вбивством).

Водночас, як зазначили в поліції, провадження за фактом пожежі в магазині «Матрьошка», що належить Ользі Феленко, яке почали 31 грудня 2018 року, станом на 5 березня 2021 року закрили у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування. У згаданому провадженні нікому про підозру не повідомлялося.

Ольга Феленко – голова ГО «Майбутнє України м. Рубіжне», заснованої в березні 2015 року, волонтерка, підприємиця. У 2017 році очолила Громадську раду при міськвиконкомі Рубіжного. Адмініструє локальні фейсбук-спільноти «Файне Рубіжне», «Рубежное. Грехи мера».

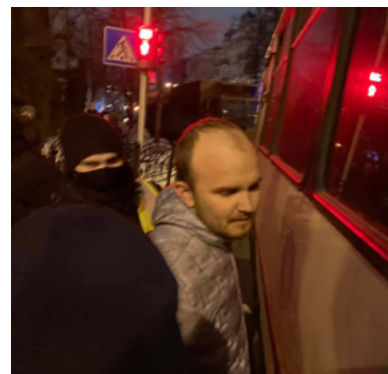
#перешкоджання_мирним_зібранням

#незаконне_затримання_чи_обшук

- Увечері **23 лютого 2021 року** під час акції на підтримку Сергія Стерненка під стінами Офісу Президента в **Києві** було затримано, за даними поліції, **24 мітингувальники**.

Поліція заявила про початок провадження за ст. 342 (опір представникові правоохоронного органу) Кримінального кодексу України⁸⁷, але станом на кінець березня невідомо, щоб комусь було оголошено про підозру в його рамках.

Частину із затриманих відвезли до Печерського райвідділу поліції, завели в актову залу й пізніше відпустили (декому дали повістку про виклик як свідка в кримінальному провадженні, декому нічого не дали).

■ Затримання Івана Басюка (Фото: Тетяна Безрук)

⁸⁵ На Луганщині поліцейські розслідують факт займання торговельних павільйонів /Офіційний сайт Національної поліції Луганської області, 26 лютого 2021 року: <https://lg.npu.gov.ua/news/Informacziya/na-luganshchini-policejski-rozsliduyut-fakt-zajmannya-torgivelnix-paviljoniv/>

⁸⁶ Страх и ненависть в Рубежном: на центральном рынке продолжают гореть торговые павильоны / 6451.com.ua. Сайт города Лисичанска, 26 лютого 2021 року: <https://www.6451.com.ua/news/3034406/strah-i-nenavist-v-rubezhnom-na-centralnom-rynke-prodolzaut-goret-torgovye-pavilony>

⁸⁷ За фактом сутичок на вулиці Банковій у Києві розпочато кримінальне провадження / Управління поліції Києва, 23 лютого 2021 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/publicna-bezpeka-ta-poryadok/za-faktom-sutichok-na-vuliczi-bankovij-u-kijevi-rozpochato-kriminalne-provazhennya/>

Іншу частину затриманих на акції протестувальників (за словами очевидиці, представниці Центру прав людини ZMINA Людмили Янкіної, йдеться про 8 людей) завели до поліцейського автобусу, потримали там, записали дані, зробили фото й відпустили.

За даними поліції Києва, протестувальники застосовували фаєри й газові балончики, унаслідок чого опіків очей зазнали 27 поліцейських і нацгвардійців⁸⁸.

Як повідомили спостерігачі групи ОЗОН⁸⁹, затримання почалися після того, як одному з представників Нацгвардії потрапив запалений фаєр за бронезилет. За цими даними, з боку протестувальників у бік силовиків кидали сніжки, петарди й фаєри, і було зафіксовано, що ті іноді перекидали ці предмети назад, часом також влучаючи в кордон поліцейських і нацгвардійців. Окремо спостерігачі наголосили, що поліція недостатньо комунікувала з протестувальниками, не пояснювала, чому їх не пропускають, яких саме дій від них очікують, а також пізніше не пояснювала причин затримання.

Затримання активістів відбувалося досить жорстко, йому передувала штовханина (журналісти видання «Грати» зафіксували людей у цивільному з тілесними ушкодженнями, але ті на відео відмовлялися від коментарів⁹⁰).

За словами одного з затриманих, **Івана Басюка**, він не вчинив жодних протиправних дій, а просто знаходився в натовпі, коли на нього наскочили ззаду спецпризначенці, заламали руки й повели в автозак, нічого не пояснюючи. Басюк говорить, що людей вихоплювали з натовпу випадковим чином. Сутичок чи сварок з силовиками, за словами активіста, перед затриманням він не бачив і не брав у них участі. Разом із Басюком в автозак було 12 осіб, у декого, як він бачив, був розірваний верхній одяг, але його самого не били⁹¹. Басюк розповідає, що його та інших протестувальників привезли до Печерського райвідділу, потримали в актовій залі й відпустили, нічого не інкримінуючи.

Ще один із затриманих, **Максим Кривцов**, розповідає, що стояв прямо перед кордоном поліції та Нацгвардії, коли один з нацгвардійців поскаржився, що його кілька разів вдарили палицею. За словами Кривцова, він йому поспівчував, тоді вони далі говорили, мова зайшла за політику, і в якийсь момент нацгвардієць почав його бити. Як розповідає активіст, його вихопили з натовпу і, завдаючи стусанів, повели «коридором» із силовиків у автозак. Кривцов говорить, що удари були несильні – швидше щоб дезорієнтувати, ніж завдати болю. Перед автозаком він зупинився і сказав, що не може туди зайти, бо після війни зазнає панічних атак у закритому просторі, але його заштовхали всередину в комірку ще з одним хлопцем, але потім перевели в іншу, де було більш просторо. Повезли в Печерський райвідділ, спочатку тримали разом з усіма іншими в актовій залі, а тоді сказали, що хтось його впізнав, і повели до слідчого.

За словами Кривцова, слідчий йому заявив, що він нібито під час протестів ударив поліцейську, але коли з нею зв'язався, вона заперечила, сказала, що то був не він. Максим Кривцов каже, що дійсно бачив у приміщенні райвідділу двох поліцейських, чоловіка й жінку, у яких були синці на обличчі, і навіть говорив із ними, але про обставини отриманих ними травм нічого не знає.

⁸⁸ Під час забезпечення правопорядку на вулиці Банковій постраждало 27 правоохоронців / Поліція Києва, 23 лютого 2021 року: <https://kyiv.npu.gov.ua/news/Informacziya/pid-chas-zabezpechennya-pravoporyadku-na-vuliczi-bankovij-postrazhdalo-27-pravoohoronciv/>

⁸⁹ Акція на підтримку Сергія Стерненка. Звіт за результатами спостереження, Київ, 23 лютого 2021 року / Вебсайт: <http://ozon.monitoring.tilda.ws/page17578615.html>

⁹⁰ Грати / Фейсбук-сторінка видання, 23 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/graty.me/posts/464894371540053>

⁹¹ У Києві на акції під ОП на підтримку Стерненка затримали понад десяток людей / ZMINA, 23 лютого 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyjevi-na-akciji-pid-op-na-pidtrymku-sternenka-zatrymaly-bilshe-desyatka-lyudej/>

Далі, за словами активіста, поліцейські записали його паспортні дані, номер IMEI мобільного, а також сфотографували його з різних ракурсів (зробили 5–6 фото, просили одягнути куртку), дали три повістки на виклик як свідка в кримінальній справі на три дні й відпустили. Увесь цей час до приміщення райвідділу не пускали його адвоката Миколу Ореховського. Станом на 24 лютого з тілесних ушкоджень має гулю на голові, яка болить, але загалом свій стан оцінює задовільно.

Під час акції також був затриманий журналіст, стажер видання KyivPost **Олександр Бабенко**, який вів відеозйомку з даху адміністративної будівлі біля Офісу Президента. Бабенко розповів, що йому не пояснювали, чому відбувається затримання, і куди його ведуть. За словами журналіста, в автозаку записали його паспортні дані (при собі в Бабенка був студентський квиток), сфотографували й відправили світлину в якийсь чат. Він також розповідає, що поліція «сканувала телефони протестувальників, щоб встановити їхній IP» (ймовірно, так само записувала код IMEI), але сам він вимкнув телефон, і цього з ним зроблено не було. Адміністративного протоколу стосовно нього не складали.

Акції на підтримку Сергія Стерненка відбувалися 23 лютого 2021 року в різних українських містах та закордоном у відповідь на рішення Приморського районного суду Одеси, яким його та Руслана Демчука (у 2015 році обоє були серед очільників «Правого сектора» Одещини), вважають винними у справі про викрадення в 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одеської області Сергія Щербича. Їм присудили по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна. Зараз триває розгляд апеляції в цій справі.

Окрім того, відомо про затримання під час акцій на підтримку Сергія Стерненка в Житомирі (див. далі), а також затримання під Приморським судом Одеси правого активіста Ігоря Бєю. Як повідомив ZMINA його соратник Дем'ян Ганул, на Бєю також склали протокол про адміністративне правопорушення.

#перешкоджання_мирним_зібранням

- **23 лютого 2021 року в Житомирі** під час акції на підтримку Сергія Стерненка та за відставку генпрокурорки Ірини Венедіктової поліція затримала двох учасників – **Валерія Арушаняна** та **Сергія Григорчука**.

Відео з місця події опублікував на своїй фейсбук-сторінці очевидець подій Олександр Швецов⁹².

За словами Валерія Арушаняна, мітинг відбувався мирно, але коли учасники вирішили символічно підпалити шину, поліцейські, нічого не пояснюючи, скрутили їх двох і повели до машини, а тоді привезли у відділок і склали протокол про адміністративне правопорушення за ст. 185 КУпАП (злісна непокоря законній вимозі поліцейського).

Каже, що тілесних ушкоджень у процесі не зазнав ні він, ні Григорчук.

Своєю чергою поліція заявила, що встановлює обставини інциденту, і що правоохоронці висловили зауваження протестувальникам, а тоді спробували забрати шину, але мітингувальники їм перешкоджали⁹³.

⁹² Oleksandr Shvetsov / Особиста фейсбук-сторінка, 23 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/oleksandr.shvetsov/videos/3962215827175995/>

⁹³ У Житомирі поліцейські встановлюють обставини інциденту під час масового заходу / Головне управління Національної поліції в Житомирській області, 23 лютого 2021 року: <https://zt.npu.gov.ua/news/policziya-informuje/u-zhitomiri-policzejski-vstanovlyuyut-obstavini-incidentu-pid-chas-masovogo-zaxodu/>

Щодо розгляду згаданого адмінпротоколу відбулося одне засідання, наступне заплановане на 26 квітня 2021 року.

26 лютого Арушанян та Григорчук подали заяву щодо зловживання з боку поліцейських, але пізніше з'ясували, що провадження за їхньою заявою так і не почали, а зареєстрували її як звернення громадян. Валерій Арушанян 26 березня отримав листа від поліції, що його звернення розглянуто, і викладені там факти «не знайшли підтвердження».

Акції на підтримку Сергія Стерненка відбувалися 23 лютого 2021 року в різних українських містах та закордоном у відповідь на рішення Приморського районного суду Одеси, яким його та Руслана Демчука (у 2015 році обоє були серед очільників «Правого сектора» Одещини), вважають винними у справі про викрадення в 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одеської області Сергія Щербича. Їм присудили по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна. Зараз триває розгляд апеляції в цій справі.

#порушення_приватності

- **26 лютого 2021 року** близько 11 години ранку в **Києві** поліція прийшла до офісу аналітичного центру «Фундація DEJURE», розшукуючи громадського активіста, адвоката **Романа Маселка**. Йому почали зачитувати протокол про адміністративне правопорушення за статтею про конфлікт інтересів (ст.172-7 КУпАП), але не закінчили: на відеотрансляції, яку у фейсбуці вели самі активісти⁹⁴, видно, що в певний момент до співробітника поліції, який зачитує, підійшов його колега, сказав йому збиратися, і вони всі пішли геть.

За оприлюдненими цього дня даними⁹⁵, 28 січня 2021 року до поліції з відповідною заявою звернулася суддя Тетяна Скочок. Виявилось, що вона розглядала скаргу на відмову Печерського суду відповісти на інформаційний запит Романа Маселка й відхилила цю скаргу. Оскільки пізніше, у грудні 2020 року, Громадська рада доброчесності оголосила висновок про її недоброчесність, то суддя пов'язала це з участю в раді Маселка (який мав би подати самовідвід і не брати участі в розгляді кейсу цієї судді) й побачила в цьому помсту з його боку.

Сам Роман Маселко каже, що навіть не зауважив, хто саме тоді ухвалював рішення щодо його запиту. Що ж до самого змісту скарги він зазначає, що не може йтися про конфлікт інтересів, бо тоді в поданні запиту мав бути його приватний інтерес, а його не було – запит стосувався того, яким чином суддя Руслан Козлов тричі поспіль став головою Печерського суду Києва, попри пряму заборону законодавства робити це більше двох разів.

Окремо представники «Фундації DEJURE» звертають увагу на те, що незрозумілим залишається те, як поліцейські встановили місцеперебування Романа Маселка. Так, з одного боку, він дійсно входить до складу правління центру. Водночас він міг перебувати й за іншими адресами організацій, до яких входить, а поліцейські, коли їм сказали, що Маселка в офісі немає (він каже, що прийшов о восьмій ранку й не виходив з кабінету, тому його могли не бачити), сказали, що точно знають, що він присутній. На трансляції ж вони пояснюють свою впевненість «оперативним везінням». Сам Роман Маселко висловлює підозру, що стосовно нього проводили негласні слідчі дії («пробили» телефон або стежили), але використання оперативних інструментів (зовнішнього стеження, відстеження мобільних телефонів) у адміністративному провадженні є незаконним⁹⁶.

⁹⁴ Фундація Dejure / Фейсбук-сторінка, 26 лютого 2021 року: https://www.facebook.com/watch/live/?v=1397288477274851&ref=watch_permalink

⁹⁵ Чому поліція шукала Романа Маселка? / Dejure, 26 лютого 2021 року: <https://dejure.foundation/news/chomu-politsia-shukala-romana-maselka>

⁹⁶ Вимагаємо покарати правоохоронців за незаконне стеження за громадськими активістами / ZMINA, 4 березня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/vymagayemo-pokaraty-pravoohoronciv-za-nezakonne-stezhennya-za-gromadskymy-aktyvistamy/>

Антикорупційний активіст Сергій Миткалик висловив думку, що метою складання згаданого протоколу було внесення Романа Маселка до реєстру корупціонерів, як це раніше було зроблено з Віталієм Шабуніним та Артемом Ситником⁹⁷.

Окрім загальної репутаційної шкоди, як пояснює Роман Маселко, такий крок міг би створювати перепони й для подальшої участі активіста в конкурсах на участь у наглядових радах або на посади, на які б він теоретично міг потім претендувати.

Маселко подав заяву про ймовірне незаконне стеження за ним поліцейських до ДБР, але те не почало провадження, тож він оскаржив бездіяльність у Печерському суді Києва. 30 березня стало відомо, що Печерський суд зобов'язав ДБР почати провадження за заявою активіста⁹⁸.

Роман Маселко – юрист, активіст Автомайдану, член правління «Фундації DEJURE», член Громадської ради доброчесності. Виступає за судову реформу.

«Фундація DEJURE» заснована в 2016 році для сприяння розвитку правовладдя (верховенства права) та реформ у сфері правосуддя в Україні.

БЕРЕЗЕНЬ 2021 РОКУ

#дискредитація

- **7 березня 2021 року** на фейсбук-сторінці спільноти **«Військові ЛГБТ та наші союзники»** з'явилося оголошення про намір створити взвод у Збройних силах України (ЗСУ), дружній до ЛГБТ, шляхом доукомплектування його військовослужбовцями з числа ЛГБТ-спільноти та їхніх союзників. Їм пропонувалося скотактувати з представниками спільноти й отримати більш точні інструкції щодо процедури (назва підрозділу не називалась)⁹⁹.

Як пояснив Центру прав людини ZMINA засновник ініціативи **Віктор Пилипенко**, йшлося про неформальну домовленість із керівництвом конкретного підрозділу, у якого не було упереджень до військових ЛГБТ. Деякі ЗМІ зробили новини про цю ініціативу, а телеканал «24»¹⁰⁰ при цьому взяв коментар у речника Генштабу ЗСУ Богдана Сеника, який заявив, що Генштаб ЗСУ нічого такого не ініціював, і вказав на нібито зв'язки «Військових ЛГБТ» із Москвою. Доказом цього є те, що сайт організації розміщений на сервері, фізично розташованому в Росії. У матеріалі також цитувався допис Сергія Медведька (представник ГО «Спілка ветеранів війни з Росією», раніше був членом ультраправої організації «С14») про те, що «заяву про створення ЛГБТ-підрозділів в ЗСУ форсять люди з Москви».

Після цих заяв «Військові ЛГБТ» пояснили, що причиною такої ситуації стало те, що їхній сайт робили за допомогою російського конструктора сайтів Tilda, і повідомили, що вони перенесли сайт на український сервер. Станом на 9 березня сайт «Військових ЛГБТ» дійсно розміщується на українському сервері (IP 185.68.16.12). Водночас, за даними ресурсу Riskiq, який дозволяє переглянути DNS record history, до 7 березня сайт був за IP-адресою 185.165.123.36 (Росія).

⁹⁷ Сергій Миткалик / Особиста фейсбук-сторінка, 26 лютого 2021 року: <https://www.facebook.com/smitkalik/posts/4013313622041856>

⁹⁸ Суд зобов'язав ДБР розслідувати факт незаконного стеження за Романом Маселком / Dejure, 30 березня 2021 року: <https://dejure.foundation/tpost/vo25xm1ja1-sud-zobov'yazav-dbr-rozsliduvati-fakt-neza>

⁹⁹ Військові ЛГБТ та наші союзники Ukrainian LGBT Soldiers and our Allies / Фейсбук-сторінка ініціативи, 7 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/LGBTmilitary/posts/443849960368802>

¹⁰⁰ Розганяють зраду та дискредитують ЗСУ: у Генштабі заперечили створення «ЛГБТ-підрозділів» / 24 Новини, 7 березня 2021 року: https://novyny.24tv.ua/lgbt-pidrozdlil-zsu-rizka-reaktsiya-novini-rosiyi-i-ukrayini_n1562168

Варто зазначити, що сайти з використанням російських серверів – це швидше про вразливість інформації (бо російські силовики можуть, наприклад, отримати фізичний доступ до серверів), аніж про афілійованість власників сайту з Росією. Як виявилось, багато українських організацій роблять сайти з допомогою Tilda. Ця компанія має сервери в Росії, Швейцарії та Казахстані (наприклад, сайт ГО «Точка опори» та «Національної ЛГБТ конференції» – на сервері у Швейцарії).

Тим часом історія з ЛГБТ-підрозділом і російським сервером отримала продовження: її намагалися використати представники коаліції «Праві ветерани», щоб мобілізувати своїх прибічників на голосування за їхніх кандидатів до громадської ради при Міністерстві у справах ветеранів: *«У той же час наші ідейні вороги, яких на війні було менше, ніж пальців на руці – активно лізуть у ветеранське середовище. Створюють неіснуючі ЛГБТ-батальйони, пишуть «ветерани за канабіс» та іншу дичину. Ми мусимо зіпсувати їм це свято життя»*¹⁰¹.

Паралельно в маргінальних ультраправих телеграм-пабліках розгорнулося цькування «Ветеранів ЛГБТ»¹⁰² та самого Віктора Пилипенка¹⁰³ (там поширюються бездоказові меседжі образливого характеру про нього і його особисте життя, але погроз не зафіксовано).

Об'єднання «Українські ЛГБТ-військові за рівні права» було створено 2018 року після виставки Антона Шебетка «Ми були тут». Під час виставки один з військових, Віктор Пилипенко, зробив перший камінгаут як ветеран-учасник бойових дій. Наразі об'єднання налічує значно більше відкритих та закритих ЛГБТ-військових. У 2018 році об'єднання йшло окремою колоною на Марші рівності.

У 2019 році було скоєно фізичні напади на двох учасників об'єднання – Віктора Пилипенка та Василя Давиденка¹⁰⁴.

#фізичний_напад

- **8 березня 2021 року** після завершення Маршу жінок на Подолі в **Києві** було скоєно низку нападів на учасниць та учасників ходи. Станом на зараз відомо про три окремі епізоди.

Одна з постраждалих, журналістка **Поліна Вернигор**, розповідає, що після завершення маршу разом з друзями (усього їх було шестеро) на Поштовій площі вирішили піти далі на Конtrakтову площу, намагалися рухатись в обхід, щоб не наштовхнутися на праворадикалів, які могли бути десь поряд. За словами Вернигор, активістки мали згорнуті плакати, але коли вони зустріли знімальну групу, то та попросила для кадру їх розгорнути, а коли журналісти пішли, то на активісток напала група молодиків у балаклавах. Як розповідає Вернигор, ще коли записували коментар, вона бачила когось із них, але не звернула уваги, а коли все почалося, то вона спочатку не зрозуміла, що їх намагаються оточити: кілька хлопців пройшли вперед, а тоді ззаду підійшли ще декілька, почали хапати

■ Напад на Поліну Вернигор. Фото надала потерпіла

¹⁰¹ Андрій Тарасенко / Фейсбук-сторінка, 9 березня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3750101888439097&id=100003179677216

¹⁰² Методички по ЛГБТ / Телеграм-канал, 7 березня 2021 року: <https://t.me/stopthefaggots/227>

¹⁰³ Хто оголосив про ЛГБТ-взвод в армії? / J K. Телеграм-канал, 7 березня 2021 року: <https://telegra.ph/Hto-ogolosiv-pro-LGBT-vzvod-v-arm%D1%96i-03-07?fbclid=IwAR1guNEpXDwkrNw9aperIL3M8DqZF8EPf2SBPE0veHG8ybnEx7PybLAWxU>

¹⁰⁴ «Потім він писав, що я маю покаятися»: як розслідуються гомофобні напади в Україні / Радіо Свобода, 15 жовтня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/yak-rozslidujutsia-homofobni-napady-v-ukraini/30218028.html>

її за руки, викрикуючи образи й намагаючись відібрати плакати. За словами постраждалої, у її подруги плакат забрали, а коли почали забирати плакат у неї, то вона стала кричати й кликати на допомогу. Нападники побачили, що до них підходять перехожі, і втекли.

Ще одна постраждала, **Віра Коваленко**, розповіла, що йшла разом зі своїм хлопцем і двома подругами після маршу повз метро «Контрактова площа», коли на них напала група молодиків, намагаючись відібрати плакати, які вони мали з собою. Нападники штовхали дівчат, а один з них намагався вдарити ногою в обличчя хлопця Віри Коваленко, але той ухилився. У постраждалої був при собі газовий балончик, але вона його не використала, бо, за її словами, нападників було надто багато – більше десятка.

Як розповіла активістка **Анна Дацюк**, яка була в компанії Віри Коваленко, нападники сиділи групою перед виходом з метро «Контрактова площа». Дацюк припускає, що вони очікували на учасниць і учасників маршу й потім, відібравши плакати, повернулися туди ж. Постраждала також говорить, що впізнала свій плакат на світлині, яку пізніше опублікували праворадикали, повідомляючи про вчинене. За словами Дацюк, вона ніяк не могла скласти свій плакат після ходи, бо він був заламінований.

Окрім того, очевидиця ще одного інциденту, **Марія Губернік**, розповіла Центру прав людини ZMINA, що коли вона разом зі своїм партнером, сестрою та ще однією подругою йшли після маршу додому, біля оглядового колеса на Контрактовій площі до них підбіг незнайомий хлопець, вихопив плакат з рук її сестри і втік у бік Поштової площі. Партнер Губернік побіг за ним, але наздогнати не зміг. Коли це все відбувалося, за словами активістки, неподалік перебували ще кілька молодиків, які їм щось кричали і, ймовірно, знімали на відео, але не підходили близько. Як повідомила Губернік, нападник був дуже високий (на думку активістки, більше двох метрів на зріст).

Відповідальність за інцидент узяв на себе «Національний спротив» (керівник – Олексій Свинаренко, який, напевно, причетний до адміністрування телеграм-каналу «Вольєр», щодо якого правозахисники виходили в 2020 році з відкритою заявою через оприлюднення цим каналом персональних даних окремих активістів та заклики до насильства¹⁰⁵). Вони опублікували допис про це на своєму телеграм-каналі¹⁰⁶, але приховали обличчя людей на фото.

8 березня Поліна Вернигор написала заяву в поліцію щодо нападу на неї, але провадження не було розпочато. Тоді активістка оскаржила бездіяльність поліції через суд. 18 березня стало відомо про початок провадження за ч. 2 ст. 296 (хуліганство, вчинене групою осіб) КК України¹⁰⁷.

Як відомо, 8 березня в Києві відбувся щорічний Марш жінок, який, за даними організаторів, зібрав понад 4 тисячі людей. Хода стартувала на Михайлівській площі, тоді учасники через майдан Незалежності і Хрещатик прямували на Поштову площу, після чого розходились. Акція відбулася відносно мирно, крім двох епізодів.

Як зазначила співорганізаторка Маршу жінок **Олена Шевченко**, перед початком акції поліція не дозволила розгорнути банер за ратифікацію Стамбульської конвенції проти

¹⁰⁵ Заява про неприпустимість тиску на правозахисників з боку ультраправих організацій / ZMINA, 3 березня 2020 року: <https://zmina.ua/statements/zayava-pro-nepriypustymist-tysku-na-pravozahysnykiv-z-boku-ultrapravyyh-organizacij/>

¹⁰⁶ Національний спротив / Телеграм-канал, 8 березня 2021 року: https://t.me/national_resistance_ua/143?fbclid=IwAR0P5N_T_JvEs3QwhVMqiErORdKgZMYxId5AEXeA_HSVy1iJAGf-ITVegYo

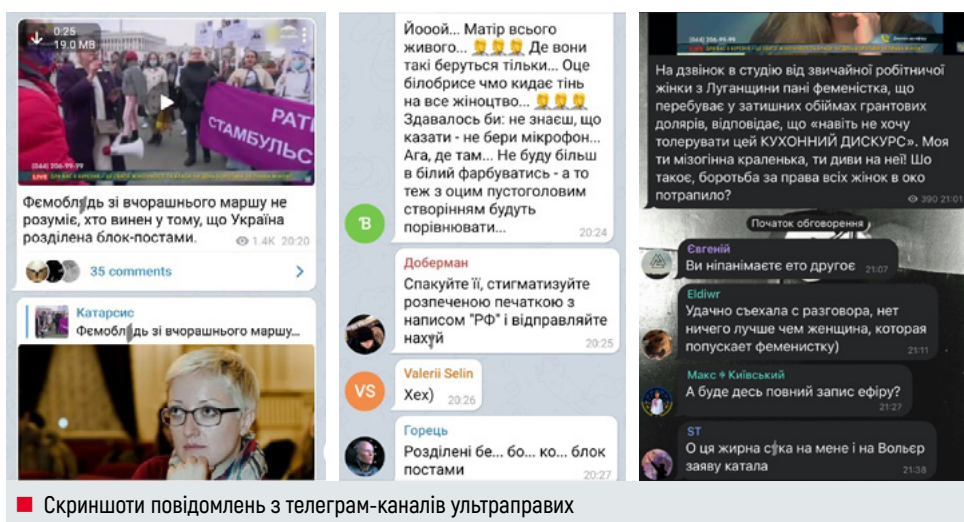
¹⁰⁷ Київська поліція відкрила провадження щодо нападу на учасницю Маршу жінок / ZMINA, 18 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/kyivska-policiya-vidkryla-provazhennya-shhodo-napadu-na-uchasnyczyu-marshu-zhinok/>

домашнього насильства біля пам'ятника княгині Ользі, а коли феміністки відійшли, це місце зайняли представники ультраправого угруповання «Традиція і порядок»¹⁰⁸.

Уже після завершення ходи повідомлялося, що декілька молодиків намагалися перекрити вхід до метрополітену учасникам правозахисної акції, але поліція запобігла провокації.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **9 березня 2021 року в Києві** після участі в ефірі телеканалу «Магнолія ТВ» «Националист спорит с феминисткой о ЛГБТ, извращениях, роли женщин, патриархате, феминизме, абортах» громадські активістки **Ніна Потарська** та **Людмила Янкін** зазнали цькування у соцмережах з боку праворадикалів.

■ Скриншоти повідомлень з телеграм-каналів ультраправих

На телеграм-каналах відповідного спрямування, зокрема «Традиція і порядок», «Ходаковський» та «Катарсис», опублікували фрагменти відео з ефіру, до яких додавалися зневажливі коментарі щодо зовнішності та діяльності обох спікерок, а у випадку Потарської – також заклики до насильства (*«Спакуйте її, стигматизуйте розпеченою печаткою з написом «РФ» і відправляйте нах*й», «Не, тут би в рабство десь на ферму, до свиней і на гектари раком. Хоче ж чоловічу роботу виконувати – най спробує»*).

Окрім того, деякі коментатори під публікаціями про обох постраждалих публікували гіф-анімацію, де умовний персонаж-чоловік б'є персонажа-жінку в обличчя, а також таку, що зображує сцену повішення темношкірої дівчини на фоні прапора американських конфедератів.

Ніна Потарська також говорить про те, що час від часу отримує в особисті повідомлення нагадування, що за нею спостерігають (коли праві бачать її десь у місті, це відбувається), і погрози.

До поліції активістки не зверталися.

Сам ефір ток-шоу «Відкритим текстом» з ведучим Олександром Васильєвим розкритикували медіаексперти за підміну балансу думок наданням платформи для маніпуляцій, поширення неправдивої інформації та мови ворожнечі¹⁰⁹.

¹⁰⁸ У Києві поліція не дала учасникам Маршу жінок розгорнути банер за Стамбульську конвенцію біля пам'ятника княгині Ользі / ZMINA, 9 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/u-kyievi-politsiya-ne-dala-uchasnykiv-marshu-zhinkam-rozrobyty-baner-dlya-stambul%ca%b9s%ca%b9koyi-konventsii-bilya-pam%ca%bayatnyka-knyaziv-ol%ca%b9zi/>

¹⁰⁹ Баланс думок чи зустріч потерпілої з аб'юзером: Янкіну цькують після ефіру / Повара, 11 березня 2021 року: <https://povaha.org.ua/balans-dumok-chy-zustrich-poterpiloi-z-ab-yuzerom-yankinu-tskuyut-pislya-efiru/>

Людмила Янкiна – керівниця проєктів із захисту громадських активістів та правозахисників Центру прав людини ZMINA, феміністка, учасниця Маршу жінок до 8 березня в Києві.

Ніна Потарська – соціальна дослідниця, координаторка Міжнародної жіночої ліги за мир і свободу (WILPF) в Україні, феміністка, співорганізаторка Маршу жінок до 8 березня в Києві, активістка лівого крила.

#дискредитація

- **9 березня 2021 року** представниця ініціативи «Самооборона Херсона» Інна Усачова (Інка Українка) написала в однойменній фейсбук-групі про те, що подала заяву в поліцію про нібито поширення порнографії з боку директорки херсонської феміністичної ЛГБТ-інклюзивної організації «Інша» **Марини Усманової**¹¹⁰.

Приводом до цього, за словами заявниці, стали світлини, на яких зображена Усманова. Як установив Центр прав людини ZMINA, Марина Усманова брала участь у проєкті фотохудожника Станіслава Остроуса «When Dan was born, mom was told «you have a girl»...», де дійсно знялася ню разом із ще однією особою і написала текст. Там не йдеться про секс узагалі, а розповідається історія людини, яка робить трансгендерний перехід і відчувається при цьому самотньо й відторгнуто і з чоловіками, і з жінками. Зараз ці світлини розміщені на сайті художника в розділі «Проєкти»¹¹¹.

Раніше, 6 березня, Інна Усачова викликала поліцію на лекцію про Розу Люксембург, присвячену 150-річчю ювілею згаданої діячки, і звинуватила Марину Усманову в порушенні закону про декомунізацію¹¹². За словами Усманової, поліція взяла в неї пояснення, але про те, чи відкрили провадження за цією заявою, їй невідомо.

Як повідомили в поліції Херсонщини на запит Центру прав людини ZMINA, поліція проваджень за цими заявами не починала.

Благодійна організація «Інша» заснована в Херсоні у 2014 році. Виступає організатором різноманітних культурних і просвітницьких заходів, а також мирних зібрань, зокрема феміністичних та на захист і підтримку ЛГБТІК-спільноти (до 17 травня – Дня проти трансфобії та гомофобії).

#фізичний_напад

- **16 березня 2021 року** на 54-й день блокування траси на знак протесту щодо руху важковагового транспорту через села **Сороківка** та **Вільхівка** на Харківщині учасники блокування зазнали нападу¹¹³.

Як розповідає очевидця подій, місцева активістка **Наталія Шибасєва**, близько одинадцяті ранку до протестувальників, які ходили по пішохідному переходу, під'їхала легкова машина, звідки вийшли двоє молодиків, які почали штовхати мітингувальників, зокрема її саму.

¹¹⁰ Самооборона Херсона / Фейсбук-група, 9 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/138497833285450/permalink/1069499896851901/>

¹¹¹ When Dan was born, mom was told «you have a girl» / Stanislav Ostrous, вебсайт фотографа: <https://ostrous.com/when-dan-was-born-mom-was-told-you-have-a-girl/>

¹¹² Самооборона Херсона / Фейсбук-група, 6 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/138497833285450/permalink/1067904470344777/>

¹¹³ Все про всех Ольховская ОТГ / Фейсбук-група, 16 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/groups/773477573495382/permalink/876174043225734/>

Один із активістів, 39-річний **Павло**, заступився за свою матір, яка також брала участь в акції, і його спочатку вдарили в обличчя, а тоді, поваливши на землю, стали бити ногами.

Шibaєва каже, що нападники були озброєні ножами, але не застосовували їх, а тільки погрожували. Поки тривала штовханина, хтось із активістів спробував сфотографувати машину, якою приїхали нападники, і вона поїхала, а самі нападники втекли, коли учасники блокування стали кричати, що викликали поліцію.

За словами Наталії Шibaєвої, двом мітингувальникам старшого віку стало погано. Один з них упав, потім, коли приїхала швидка, виявилось, що в них сильно піднявся тиск. Постраждалого Павла швидка забрала з собою. Як зазначає Шibaєва, у нього були травми ноги й голови.

Поліція Харківщини повідомила, що зафіксувала інцидент¹¹⁴. Чи було почато провадження, невідомо.

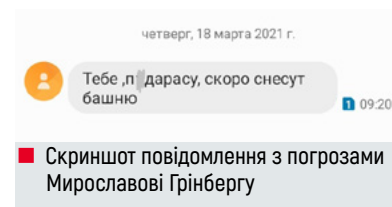
Постраждалий відмовляється контактувати із правозахисниками й журналістами.

Акція «Ні – пісковозам» триває в Сороківці з січня цього року. За цей час учасникам погрожували, а 5 лютого в будинок Наталії Шibaєвої та її чоловіка Михайла Зубкова невідомі кинули гранату.

#заякування_погрози_чи_інші_форми_тиску

#дискредитація

- **17 березня 2021 року** дослідник та громадський активіст **Мирослав Грінберг** почав отримувати по телефону та в месенджери погрози фізичною розправою, а також повідомлення образливого характеру щодо його національної приналежності, після публікації його статті про символіку ультраравих.

■ Скриншот повідомлення з погрозами Мирославу Грінбергу

За словами Грінберга, був телефонний дзвінок, у якому поцікавилися, як він *«почуває себе, допомагаючи москалям»*, а також декілька дзвінків з невідомих телефонів, але трубку кидали без слів. Активіст був змушений заблокувати телефон для дзвінків із невідомих номерів.

Окрім того, фейсбук-сторінка «Авангард культурна спілка» опублікувала допис¹¹⁵, у якому без наведення будь-яких доказів висловлюється думка, що він – педофіл. На переконання активіста, таким чином автори допису намагаються зашкодити його освітній діяльності, адже він працює з дітьми.

Атака на Мирослава Грінберга почалася після того, як він опублікував матеріал «Символи ненависті» на сайті Reporting radicalism¹¹⁶. Окрім свастики, окремих рун і деякої іншої символіки часів нацистської Німеччини, там також згадувалися логотипи сучасних полку «Азов», парамілітарних об'єднань «Національні дружини», угруповання «Традиція і порядок» тощо.

¹¹⁴ Поліція встановлює обставини події, яка сталася в селі Вільхівка Харківського району / Управління поліції у Харківській області, 16 березня 2021 року: <https://hk.npu.gov.ua/news/tilesni-ushkodzhennya/policziya-vstanovlyuje-obstavini-podiji-yaka-stalasya-v-seli-vilxivka-xarkivskogo-rajonu/>

¹¹⁵ Авангард культурна спілка / Фейсбук-сторінка, 17 березня 2021 року: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=267216051556613&id=100779498200270

¹¹⁶ Символи ненависті / Reporting radicalism, вебсторінка ініціативи: <https://reportingradicalism.org/ua/symvoly-nenavysti>

У пості сторінки «Авангард культурна спілка» прямо зазначається, що причиною допису є саме авторство згаданої статті про символіку.

Мирослав Грінберг – психолог, співзасновник та голова правління Київського освітнього центру «Простір толерантності», методист і вихователь таких дитячих таборів: «Джерела толерантності» (2002–2016), «Європейський табір» (2015–2016), «Джерела толерантності–Кавказ» (з 2012), «Будуємо мости, а не стіни» (з 2014). Викладав курс «Толерантність та недискримінація» для Національної поліції України.

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **17 березня 2021 року** близько пів на першу ночі двоє невідомих облили запалювальною сумішшю і підпалили паркан будинку в **Слов'янську** на Донеччині, де мешкає громадський активіст і блогер **Артем Соценко**.

Інцидент зафіксовано на відео з камер спостереження, встановлених на будинку¹¹⁷. На ньому двоє чоловіків (один – у чорному, інший – у білій куртці, обличчя закриті) здійснюють підпал, а потім кидають щось у будинок, при цьому під час підпалювання через необережність в одного з них зайнялися перчатки або рукави куртки. Після цього нападники тікають.

Постраждалих у будинку немає, сама будівля теж уціліла. Однак, за словами Соценка, шум розбудив і налякав його дітей. Тієї ж ночі активіст разом із соратниками їздили містом, сподіваючись знайти нападників за характерними прикметами, але не знайшли. Соценко припускає, що палії – немісцеві: те, як вони поводитись і куди тікали, ймовірно, свідчить про те, що вони погано орієнтувалися в районі.

Інцидент постраждалий пов'язує зі своєю громадською діяльністю, оскільки, як сам стверджує, побутових конфліктів ні з ким не має. За словами Соценка, напередодні інциденту він мав конфлікт із двома патрульними поліцейськими з Краматорська і Слов'янська (ті виписують постанови водіям із великими штрафами, а активісти їх оскаржують як неправомірні). Відбувалася словесна перепалка, але постраждалий висловлює сумнів, що це могло би призвести до підпалу.

Соценко написав заяву в поліцію в день інциденту, 17 березня. Йому сказали, що провадження почали, але витяг станом на вечір 18 березня не дали, оскільки того дня було повідомлення про начебто мінування поліцейського відділку, через що співробітників евакуювали. Між тим, 18 березня на своєму сайті поліція повідомила, що почала провадження за ст. 194 ККУ (умисне знищення чи пошкодження майна)¹¹⁸.

Артем Соценко – активіст ініціативи «Громадський контроль Слов'янськ – Краматорськ», журналіст. Моніторить здебільшого діяльність місцевої поліції та висвітлює на ютуб-блогі (там матеріали про штрафи за порушення правил дорожнього руху, які активісти вважають неправомірними, сюжети про забудову, про перебіг окремих судових засідань, є сюжет про недопуск у суд заявника нібито через карантин).

«Громадський контроль Слов'янськ – Краматорськ» діє як спільнота однодумців, як громадську організацію не реєстрували. Зворотній зв'язок і звернення від громадян отримують через телеграм-канал, відео публікують на ютуб-каналі.

¹¹⁷ KDS / Ютуб-канал, 17 березня 2021 року: <https://www.youtube.com/watch?v=3vA0EYhlyU>

¹¹⁸ Слов'янські поліцейські встановлюють осіб, які підпалили паркан біля будинку журналіста / Управління поліції Донеччини, 18 березня 2021 року: <https://dn.npu.gov.ua/news/Informacziya/slovyanski-policzejski-vstanovlyuyut-osib-yaki-pidpalili-parkan-bilya-budinku-zhurnalista/>

#незаконне_затримання_чи_обшук

- **19 березня 2021 року** в Києві близько сьомої години ранку представники Департаменту внутрішньої безпеки Нацполіції провели обшук удома в лівого активіста **Сергія Рубана** та його дружини, блогерки **Ірини Львової**.

За словами Рубана, постанову суду про проведення такої слідчої дії їм не показали, пославшись на ст. 233 КПК (яка насправді регламентує допустимість проникнення в житло з метою порятунку людей чи переслідування злочинця). Після проведення обшуку, що тривав до 15:00, правоохоронці склали протокол. Вилучили техніку (мобільні телефони та ін.), деякі предмети, власниками яких є родичі активіста, а також колекцію стікерів Рубана з символікою анархістів.

Обом вручили повістки на допит як свідків у справі про нібито неправдиве повідомлення про мінування Печерського райвідділу поліції Києва, яке їм надійшло за день до описаних подій (у відкритих джерелах ZMINA не знайшла інформації про цей інцидент).

Однак на допиті Сергія Рубана та Ірину Львову запитували щодо цього повідомлення про мінування тільки побіжно (за словами Рубана, його запитали, де він був у цей час, а він відповів, що на роботі), а натомість розпитували про його знайомого Олексія Боленкова (Макс Білорус), який у цій справі ніяк не фігурує, і з яким поліція наразі не контактувала. За словами Рубана, поліцейські наполягали на розмові наодинці з ним та його дружиною (без адвоката), а коли вони відмовилися, то їм вручили по ще одній повістці на допит як свідків – але вже в іншій справі на інші дні (цей допит узагалі не відбувся).

Через усі ці події активісти розцінюють залучення їх до низки процесуальних дій як тиск через їхню громадську діяльність та мають намір звернутися до ДБР, а Боленков як громадянин Білорусії висловлює занепокоєння, що його можуть спробувати депортувати назад до країни, звідки він виїхав через тиск за його активізм та політичні переконання.

Макс Білорус – білоруський анархіст і антифашист, переїхав в Україну під час подій Майдану, брав участь у протестах (зокрема, коли студенти займали Міністерства). Каже, що певний час мав стосунок до «Ревдії», але через ідеологічні суперечності перестав з ними спілкуватись. Очолює кооператив LaRevolte¹¹⁹, що позиціонується як експеримент зі створення етичного бренду одягу.

Розповідає, що брав участь в акції під Турецьким посольством, деякі учасники якої пізніше заявляли про стеження з боку поліції та злам телеграм-акаунтів¹²⁰; акції «КиївПрайду» (разом з Рубаном) під Кабміном проти поліцейського свавілля¹²¹, де були випадково затримані разом з молодиками, які прийшли зривати акцію (через підозрілий вигляд, як їм сказали в поліції, але тоді їм нічого не інкримінували, тільки записали дані й відпустили).

Сергій Рубан – анархіст і антифашист (каже, що бере участь в акціях, але не вважає себе дуже активним діячем), також має стосунок до LaRevolte.

Ірина Львова позиціонує себе як блогерка, яка пропагує фемінізм і бодіпозитив.

¹¹⁹ La Révolte / Телеграм-канал, 7 червня 2019 року: <https://telegra.ph/Krushy—Sozidaj-06-07?fbclid=IwAR3klHiHwUfy0s1VR6Thc7X6Ao226p7mp-ustugqIBFaNVf2yuambyu8AM>

¹²⁰ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 75

¹²¹ Молодиків з ножами, які хотіли зірвати акцію правозахисників проти поліцейського свавілля, затримали / ZMINA, 5 червня 2020 року: <https://zmina.info/news/molodykiv-z-nozhamy-yaki-hotily-zirvaty-akcziyu-pravozahysnykiv-proti-policejskogo-svavillya-zatrymaly/>

#юридичне_переслідування

■ **20 березня 2021 року** ввечері в Києві біля Офісу Президента України відбулась акція «Не чуєш? Побачиш», організатори та учасники якої вимагали звільнення громадського активіста Сергія Стерненка та реформи судової системи. Після акції сім особам було оголошено про підозру в груповому хуліганстві й пошкодженні майна, а ще стосовно чотирьох склали протоколи про адміністративне правопорушення. Тим часом правозахисники мають підстави вважати, що переслідування принаймні декого з них, зокрема активіста ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Романа Ратушного**, є надмірним і таким, що викликає сумніви в достатності доказової бази.

■ Акція «Не чуєш? Побачиш» на Банковій (Фото: Стас Юрченко, «Грати»)

За оцінками групи громадського спостереження OZON, в акції взяло участь 700–900 осіб¹²². Загалом правозахисники у звіті оцінюють згадане зібрання як мирне, про що в анонсі й на початку мітингу в коментарях журналістам говорили й організатори, але вказують на те, що серед мітингувальників була група осіб, які запалювали фаєри й петарди, залили стіни Офісу Президента і бруківку фарбою, розписали графіті стіни та деякі вікна будівлі, підпалювали двері в будівлю, розбили на них шибку й закинули всередину фаєр, а також спрямовували аерозолями вогонь на табличку «Президент України».

Окрім того, на деяких фото й відео з місця подій видно ознаки займання на горішніх поверхах будівлі, куди також кидали фаєри¹²³. На стіні Офісу Президента хтось намалював свастику. Як установили спостерігачі OZON, а пізніше підтвердили в Нацполіції, це відбулося після офіційного завершення мітингу – між дев'ятою і пів на десяту вечора.

■ Вигляд фасаду Офісу Президента після акції (Фото: Стас Юрченко, «Грати»)

30 березня під час позачергового засідання Верховної Ради, на якому депутати засудили згадані події¹²⁴, голова Нацполіції Ігор Клименко заявив про вручення підозр сім особам. Як встановила ZMINA, йдеться про Владислава Гранецького-Стафійчука (псевдонім Влад Сорд, про належність його до громадських об'єднань невідомо), Сергія Філімонова («Гонор»), Олексія Білковського («Гонор»), Євгена Строканя («Невідомий патріот»), Давида Гаджимурадова («Гонор»), Романа Ратушного («Захистимо Протасів Яр») та Артема Лісовця («Невідомий патріот»).

Їх звинувачують за ч. 4 ст. 296 ККУ (хуліганство, вчинене із застосуванням вогнепальної або холодної зброї чи іншого предмета, спеціально пристосованого або заздалегідь заготовленого для нанесення тілесних ушкоджень) та ч. 2. ст. 194 (псування майна шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом, що або заподіяло майнову шкоду в особливо великих розмірах, або спричинило загибель людей чи інші тяжкі наслідки), декого – за обома статтями, декого – за однією з двох.

¹²² Події 20 березня 2021 біля Офісу Президента. Звіт за результатами громадського спостереження моніторами OZON: http://ozon-monitoring.org.ua/sternenko20032021?fbclid=IwAR3Wjaucx_M6hUdwsYLpVjSvV2z9ngaPCaRFB8oODEvk6qNXzN4BV_KHEk

¹²³ Oleksandra Matviychuk / Особиста фейсбук-сторінка, 20 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleksandra.matviychuk/posts/10157942317462304>

¹²⁴ Проект Постанови про засудження подій, що відбулись 20 березня 2021 року біля Офісу Президента України / Верховна Рада, 22 березня 2021 року: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71501

Усім було обрано запобіжні заходи у вигляді цілодобового домашнього арешту.

Водночас наразі немає розуміння, у чому саме, з точки зору органів правопорядку, полягає різниця між діями тих осіб, яким повідомили про підозру в кримінальних провадженнях, та тих, на кого склали адміністративні протоколи.

Варто зазначити, що повідомлень про завдання тілесних ушкоджень комусь, зокрема представникам органів правопорядку, під час акції 20 березня не було виявлено.

29 березня ZMINA спільно з 14 іншими правозахисними організаціями вийшли із заявою на підтримку активіста «Захистимо Протасів Яр» Романа Ратушного, якого звинувачують за обома наведеними нижче статтями, базуючись на показах поліцейських і скриншотах з відео, знятого в темряві, через що на ньому об'єктивно складно розрізнити будь-що і впізнати будь-кого¹²⁵.

Сам Ратушний підтверджує, що брав участь у мітингу, але заперечує свою причетність до інкримінованих йому дій. Серед іншого, активіст зазначає, що одна зі свідків-поліцейських описує, що бачила чоловіка в чорній курці з каптуром, тоді як він заявляє, що був у темнозеленій куртці без каптура (на відео з трансляції «Руху опору капітуляції» з-під Печерського райвідділу, куди привезли одного з затриманих, Владислава Гранецького-Стафійчука, можна розгледіти чоловіка, схожого на Романа Ратушного в зеленій куртці без каптура – той підтверджує, що це він на відео)¹²⁶.

Акція «Не чуєш? Побачиш» відбулася під стінами Офісу Президента до дня народження Сергія Стерненка, який на момент складання звіту перебував під арештом у СІЗО. Нагадаємо, що 23 лютого Приморський районний суд визнав Сергія Стерненка й Руслана Демчука винними в справі про викрадення в 2015 році депутата Комінтернівської районної ради Одещини Сергія Щербича. Їм присудили по сім років і три місяці позбавлення волі з конфіскацією половини майна. Станом на час публікації цієї моніторингової доповіді триває розгляд апеляції на це рішення.

Після оголошення вироку Стерненку акції невдоволених переслідуванням активіста відбулися в низці міст, зокрема в Києві (згадана акція під ОП – уже третя) та Одесі. Мітингувальники серед іншого вимагають завершити в Україні судову реформу, оскільки припускають політичну вмотивованість вироку.

Роман Ратушний очолює громадську ініціативу «Захистимо Протасів Яр», що протестувала проти будівництва трьох багатопверхівок компанією «Дайтона груп» у парковій зоні Києва й домоглася припинення будівельних робіт. Наприкінці вересня 2019 року Ратушний заявив, що змушений переховуватися через погрози, не користується мобільним телефоном та не живе вдома, тому що має інформацію, що за будинком стежать. За словами активіста, за місяць до того йому усно погрожував заступник голови ОП Андрій Смирнов, а в коментарях до посту на фейсбучі користувач Gennady Korban писав Ратушному пропозицію «з'їздити на фронт разом з другом Рудиком» (йдеться про зникнення в 2014 році тодішнього голови Держземагентства Сергія Рудика, який пізніше звинувачував у цьому Геннадія Корбана). Своєю чергою Корбан у коментарі «Руху Чесно» заперечив, що йдеться про його акаунт, а Андрій Смирнов у коментарі «Радіо Свобода» заявив, що спілкувався з Ратушним як адвокат компанії-забудовника й мав на меті врегулювання конфлікту¹²⁷.

¹²⁵ Громадськість вимагає припинити тиск і невмотивоване переслідування активіста Романа Ратушного / ZMINA, 29 березня 2021 року: <https://zmina.ua/statements/gromadskist-vymagaye-prypynyty-tysk-i-nevmytyvovane-peresliduvannya-aktyvista-romana-ratushnogo/>

¹²⁶ Рух опору капітуляції / Фейсбук-сторінка, запис трансляції: https://www.facebook.com/watch/live/?v=1090524084775669&ref=watch_permalink

¹²⁷ Заступник голови ОП прокоментував аудіозапис розмови з активістом, через яку той переховується / Радіо Свобода, 4 грудня 2019 року: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-smynov-ratushnyi-zabudova-protasiv-yar/30307249.html>

Водночас донині відбуваються засідання в судах різних інстанцій щодо Протасового Яру, в яких Роман Ратушний бере участь як заявник¹²⁸.

Судова справа проти нього та, зокрема, його домашній арешт унеможливлювали участь в інших засіданнях, чим суттєво перешкоджали активісту в його діяльності із захисту зеленої зони.

#фізичний_напад

- Пізно ввечері **20 березня 2021 року** Національна поліція та Національна гвардія відтіснили протестувальників, які зібралися під Печерським райвідділом Києва на підтримку затриманого на Банковій мітингувальника Владислава Гранецького-Стафійчука (псевдонім Влад Сорд), і побила окремих із них. При цьому нікого не було затримано, і не склалися ніякі протоколи.

На відео, розміщеному на телеграм-каналі «Самозахист»¹²⁹, видно, що коли прибула колона Нацгвардії (у жовтому), протестувальники почали вигукувати кричалку «А ну-ка, давай-ка, у*бывай отсюда», і поліція (у чорному) почала відтіснити протестувальників. Потім до кадру потрапляє момент, де видно, що люди в темних одностроях (на спині відсвічує напис, тому, ймовірно, це поліція) б'ють ногами лежачого чоловіка.

Одесит **Кирило Негатуров** підтвердив, що це він на відео, і повідомив, що його повалили на землю і побили, але не затримували й не складали протоколу. За словами Негатурова, протестувальники почали збиратися біля входу, коли їм сказали, що всередину до затриманого не пускають адвоката, самі вони всередину не намагалися прорватись, а «просто стояли». Окрім нього, як стверджує Негатуров, було ще принаймні двоє постраждалих, щодо яких застосували газові балончики (ці люди на зв'язок з Центром прав людини ZMINA не виходили).

Повернувшись до Одеси, Негатуров звернувся до лікаря, щоб зафіксувати побої (синці на спині й ногах), і планує подати заяву про інцидент до ДБР.

20 березня під Печерським райвідділом почали збиратись активісти, коли дізналися про затримання після акції Владислава Гранецького-Стафійчука (письменник і видавець, відомий під псевдонімом Влад Сорд, учасник бойових дій під позивним «Змій»), якому поліція повідомила про підозру в хуліганстві через розбиту шибку у дверях Офісу Президента.

#дискредитація

- **21 березня 2021 року** в низці видань і телеграм-каналів з'явилися матеріали про те, що представник ініціативи «Захистимо Протасів Яр» **Роман Ратушний** нібито намалював свастику на стіні Офісу Президента під час акції на підтримку Сергія Стерненка 20 березня. Доказів (відео або фото, як він це робить) при цьому не наводиться, джерелом вказується «Страна.УА», але в матеріалі, що там опублікований¹³⁰, не пишуть про свастику, тож цей акцент робиться вже в передруку навмисно.

¹²⁸ Суд визнав недійсним договір суборенди ділянки в Протасовому Яру / ZMINA, 25 березня 2021 року: <https://zmina.info/news/sud-vyznav-nedijnsnym-dogovir-suborendy-dilyanky-korbana-u-protasovomu-yaru/>

¹²⁹ Самозахист / Телеграм-канал, 21 березня 2021 року: https://t.me/selfdefense_sternenko/76

¹³⁰ Сын Перуна и экс-кандидат в нардепы от «Голоса». Стало известно, кто координировал погром Офиса президента / Страна UA, 21 березня 2021 року: <https://strana.ua/news/323906-filimonov-kravchenko-ratushnyj-vihovskij-radikaly-atakavavshie-ofis-prezidenta-20-marta-.html>

Ймовірно, тут посиляються на анонімний телеграм-канал «Шептун»¹³¹, що бездоказово звинувачує саме Ратушного, але теж нібито посиляється на «Страну.УА».

У всіх згаданих матеріалах Ратушного називають організатором акції разом з Миколою Виговським («Рух Чесно»), Назарієм Кравченком («Речовий доказ», «Гонор») та Сергієм Філімоновим («Гонор») ¹³². В одному з матеріалів ¹³³ його також називають радником міського голови Києва, що не відповідає дійсності.

Як з'ясувала група спостереження OZON, напис з'явився між 21:00 і 21:38, після того, як організатори заявили про закінчення акції. Керівниця Центру громадянських свобод Олександра Матвійчук заявила про провокацію ¹³⁴ (хоча, враховуючи, що учасники акції там усе одно були в той час, це могла бути чиясь приватна ініціатива).

Пізніше, 29 березня, видання «Вести» опублікувало матеріал «СМИ связывают Ратушного и Филимонова с неонацистами из РФ» ¹³⁵, де без посилання на джерело, що начебто встановило такий зв'язок, бездоказово зазначається, нібито діяльність Романа Ратушного та Сергія Філімонова фінансує керівник ультраправого угруповання «Вотан'югенд» Олексій Левкін.

У тексті є посилання на розслідування групи Bellingcat ¹³⁶, де вказується на зв'язок Левкіна з полком «Азов», у складі якого служив Філімонов, але його прізвище в цьому ключі там не згадується. Тим паче жодним чином не згадується ім'я Романа Ратушного, який у своїй діяльності не має стосунку ні до «Азову», ні до війська, ні до правих рухів.

30 березня без посилання на «Вести» згаданий текст майже дослівно перепубліковує «Багнет» ¹³⁷ під заголовком *«Российские неонацисты из организации “Вотанюгенд” финансируют Ратушного и Филимонова»*. Там є посилання на сайт from-ua.com, але воно не відкривається.

31 березня цей текст знову перепубліковується – на телеграм-каналі «Украина сейчас» ¹³⁸ із посиланням на «Багнет».

Роман Ратушний очолює громадську ініціативу «Захистимо Протасів Яр», що протестувала проти будівництва трьох багатоповерхівок компанією «Дайтона груп» у парковій зоні Києва й домоглася припинення будівельних робіт. У 2020 році балотувався до Київради від партії «Удар», але не пройшов. Станом на 2021 рік продовжує громадську діяльність на захист зеленої зони, а також як громадянин бере участь в акціях протесту різного спрямування.

¹³¹ Шептун / Телеграм-канал, 22 березня 2021 року: <https://t.me/shepton/10453>

¹³² Стало известно, кто нарисовал свастику на стенах Офиса президента (Фото) / Днепропетровская панорама, 22 березня 2021 року: https://dnpr.com.ua/post/stalo-izvestno-kto-narisoval-svastiku-na-stenah-ofisa-prezidenta-foto?fbclid=IwAR2Lm8frNtTGIJ3_ZXH-RLXizCH6ggYI3RiP4AW3O6MHNn94qWAnQLE8w

¹³³ Погром офиса Зеленского: свастику на стенах ОП рисовал советник Кличко Роман Ратушный / Днепр Главное, 22 березня 2021 року: <https://glavnoe.dp.ua/articles/pohrom-ofysa-zelenskoho-svastiku-na-stenakh-op-rysoval-sovetnyk-klitchko-roman-ratushnyi/>

¹³⁴ Olexandra Matviychuk / Особиста фейсбук-сторінка, 22 березня 2021 року: <https://www.facebook.com/oleksandra.matviychuk/posts/10157945117727304>

¹³⁵ СМИ связывают Ратушного и Филимонова с неонацистами из РФ / Vesti, 29 березня 2021 року: <https://vesti.ua/strana/smi-svyazyvayut-ratushnogo-i-filimonova-s-neonatsistami-iz-rf>

¹³⁶ «Жесткая» группировка российских неонацистов обосновалась в Украине / Bellingcat, 14 жовтня 2019 року: <https://ru.bellingcat.com/novosti/ukraine/2019/10/14/hardcore-russian-nazis-in-kyiv/>

¹³⁷ РОССИЙСКИЕ НЕОНАЦИСТЫ ИЗ ОРГАНИЗАЦИИ «ВОТАНЮГЕНД» ФИНАНСИРУЮТ РАТУШНОГО И ФИЛИМОНОВА / Багнет, 30 березня 2021 року: <http://www.bagnet.org/news/accidents/1306839/rossiyskie-neonatsisty-iz-organizatsii-votanyugend-finansiruyut-ratushnogo-i-filimonova>

¹³⁸ Украина сейчас / Телеграм-канал, 31 березня 2021 року: https://t.me/u_now/10861?fbclid=IwAR3UgM2Ee1HuZWBq4ITPHfK0o9V05WQ9N9__yBEHL9Y3VR4AsCxJPZ8uJFnk

#знищення_чи_пошкодження_майна

- **28 березня 2021 року** в **Києві** сталася пожежа на будівництві центру для онкохворих дітей «Дача», де пацієнти могли би перебувати разом з батьками в період реабілітації: пошкоджено стіни і входні двері, а також від високої температури тріснули шибки у вікнах.

Як розповіла Центру прав людини ZMINA **Наталія Оніпко**, керівниця благодійного фонду «Запорука», яка створює згаданий центр, пожежа почалася о пів на дванадцятую ночі: полум'я перед входом у будівлю виявив один з будівельників і розбудив решту (всього в будівлі на момент інциденту перебували троє людей). Ті спочатку спробували погасити його самотужки, але виявилось, що вибило електрику, й не працював насос, а потім вони побачили, що за ними через паркан спостерігає сусід – той у результаті й викликав пожежників.

■ Фото надала Наталія Оніпко

За словами Оніпко, під час будівництва використовувалися матеріали, які в разі займання мали тліти, але не горіти так сильно, як це відбувалося, тому пожежний інспектор їй неофіційно сказав, що, ймовірно, йдеться про підпал.

Поліція Києва почала провадження 30 березня за ч. 2. ст. 194 ККУ (умисне пошкодження майна). Станом на час публікації моніторингу про підозру нікому не оголошено.

За словами Наталії Оніпко, сама вона не може вказати на когось конкретного, але припускає, що підпал може бути пов'язаний з їхнім конфліктом із сусідами: ті відкрито їй заявляли про небажання бачити поряд онкохворих дітей.

У липні 2020 року один із сусідів зрізав болгаркою замок на воротах будмайданчика: тоді активісти зверталися до поліції щодо пошкодження майна, але та зареєструвала заяву як звернення громадян¹³⁹.

Благодійний фонд «Запорука» засновано 2008 року – працює в Києві та Львові, допомагаючи онкохворим дітям. «Дача» – це дім для онкопацієнтів та їхніх родин, де вони живуть безкоштовно й відпочивають від виснажливого лікування. Раніше фонд винаймав будівлю для цієї мети, але 2018 року почав збір коштів, щоб придбати ділянку і збудувати центр, що зможе приймати одночасно 15 таких родин.

#залакування_погрози_чи_інші_форми_тиску

- **29 березня 2021 року** близько 9–10 години ранку в **Рівному** батькам громадської активістки **Марини Хромих** зателефонували невідомі: спочатку жінка, яка намагалася скласти враження, що вона – Марина Хромих, плакала і просила про допомогу, а потім чоловік, який назвався лікарем, сказав, що Марина в реанімації з поламаними ногами, і на її лікування терміново потрібно 8 тисяч доларів.

Батьки сказали, що не мають таких коштів, і тоді чоловік їм запропонував скласти заяву на ім'я нібито «головного лікаря клініки «Медексперт» Борщова Олега Михайловича» (клініки з такими назвами є в Києві та Дніпрі, але у відкритому доступі про такого лікаря немає

¹³⁹ Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2020 році: аналітична доповідь / О. Виноградова, А. Москвичова, Т. Печончик, Л. Янкін; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2020. – с. 96

інформації, тож це може бути вигаданий персонаж), яку потрібно було чомусь потім віднести до прокуратури міста Рівного. Вони почали разом складати цю «заяву», і в процесі, коли писали «шапку» документа, зловмисник сказав, що треба вказати їхню адресу. На це батьки відповіли, що самі заповнять, але чоловік наполягав, а отримавши знову відмову, кинув слухавку.

Дзвінок, про який ідеться, надійшов на стаціонарний телефон, а потім ці люди попросили передзвонити їм на мобільний, що батьки й зробили. Як пояснює Марина Хромих, у неї склалося враження, що зловмисники знали, що батьки поїхали в Рівне, оскільки більшість часу вони перебувають в іншому місті й нікому, крім неї, не повідомляли про плани на поїздку. Вона не може сказати, чи зловмисники називали її ім'я (батьки не пам'ятають), але невідомі точно розуміли, що люди, з якими вони говорять, мають дочку.

На думку активістки, таким чином хтось невідомий намагається натиснути на неї, показати, що може вийти на її родичів. За словами Хромих, як одна із засновниць і активних учасниць ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?» та представниця УГСПЛ вона раніше неодноразово отримувала погрози й різні «попередження», особливо напередодні акцій протесту, але останнім часом нічого не надходило, тож вона припускає, що ті, хто їй погрожував, вирішили змінити тактику.

Марина Хромих звертає увагу на те, що зловмисник не намагався переконати батьків якимось терміново знайти гроші або переказати меншу суму, а хотів від них почути саме інформацію про їхнє місцеперебування.

Марина Хромих – комунікаційна та адвокаційна менеджерка Української Гельсінської спілки з прав людини, співзасновниця ініціативи «Хто замовив Катю Гандзюк?». Активно бере участь у кампанії за справедливий суд для Сергія Стерненка.

Ситуація із законопроектами, внесеними на розгляд парламенту у 2020 році

Упродовж 2020 року у Верховній Раді України було зареєстровано 13 законопроектів, що є загрозами для громадянського суспільства, порушують Конституцію й міжнародні зобов'язання України у сфері прав людини, спрямовані на непропорційне обмеження свободи асоціації і мирних зібрань, дискримінацію окремих категорій активістів чи підтримку гомофобних ідей. Зокрема, йдеться про наступні законопроекти: №№3059, 3059-1, 3059-2, 3059-3, 3193-1, 3291, 3326, 3564, 3572, 3916, 3917, 3936 і 4375, внесені народними депутатами від трьох політичних фракцій: «Слуга народу», «Опозиційна платформа – За життя», ВО «Батьківщина», а також Кабінетом Міністрів України.

Низка положень цих законопроектів є дискримінаційними стосовно громадських організацій та активістів і несуть ризики для вільного розвитку громадянського суспільства в Україні, оскільки привносять адвокаційну діяльність ОГС до комерційного лобізму, передбачають люстрацію вихідців із громадського сектору або введення поняття «іноземних агентів», забороняють громадським активістам проводити акції протесту в безпосередній близькості до судів, заповнюють «перевірки на поліграфі» для громадських активістів, які бажають працювати в державних органах чи на підприємствах, афілійованих із державою, перед-

бачають надмірну й невинуватну фінансову звітність для громадських організацій з іноземним фінансуванням, вилучають термін «гендер» із законодавства й забороняють «пропаганду трансгендеризму й гомосексуалізму», надають можливість поліції застосовувати електротрощери під час адміністративного затримання учасників мирних зібрань тощо.

Законопроект про заборону «пропаганди гомосексуалізму чи трансгендеризму»

2 лютого 2021 року був знятий з розгляду ВР проєкт закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо пропаганди гомосексуалізму та трансгендеризму (№3917 від 22.07.2020). Автори — Георгій Мазураш, Олена Лис, члени депутатської фракції політичної партії «Слуга народу».

Він пропонував внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, установивши статтю 180.2 новий склад адміністративного правопорушення «Пропаганда гомосексуалізму або трансгендеризму, що може негативно вплинути на фізичне чи психічне здоров'я, моральний чи духовний стан та розвиток людини» із накладенням штрафу у розмірі до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У разі ухвалення подібна ініціатива стала б суттєвим викликом для роботи правозахисних організацій в Україні, зокрема тих, які працюють над захистом прав ЛГБТК-спільноти та утвердженням гендерної рівності.

ЗАКОНОПРОЄКТ ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ «РУЙНУВАННЯ СІМ'Ї»

Також ще в минулому році, 1 вересня 2020 року, було знято з розгляду ВР проєкт закону про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічні заклики та / або пропаганду відмови від народження дитини) (№316-1 від 24.04.2020). Автор — Олег Волошин, член депутатської фракції політичної партії «Опозиційна платформа За життя».

Фактично документ копіював зареєстрований раніше проєкт закону №3316 щодо криміналізації злочинів ненависті за ознакою сексуальної орієнтації (за редакцією О. Волошина пропонується змінити замість мотиву «ненависті за ознакою СОГІ» у статті 159-1 Кримінального кодексу мотиви «нетерпимості до сексуальної орієнтації» та «ненависті за ознакою СОГІ» до обставин, що обтяжують покарання).

Цей законопроект установлював неконституційні обмеження права на свободу вираження своїх поглядів, вільне вираження, на свободу шумати, одержувати інформацію та створювати інформацію для правозахисних організацій, що працюють над проблемами ЛГБТК-спільноти, на їх прав жінок та ЛГБТ.

АКТИВІЗМ 2021:

МОНИТОРИНГОВА ДОПОВІДЬ ЩОДО ПЕРЕСЛІДУВАНЬ АКТИВІСТІВ І ПРАВОЗАХИСНИКІВ

СІЧЕНЬ–БЕРЕЗЕНЬ 2021 РОКУ